

Jara gospôda.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

I.

Kakor bi bil ravnokar kdo ustrelil skozi okno v družbo, takó je bilo nekega zimskega večera v zatohli gospôdski sobi Kračine krčme v Grobljah. Iz prva je vse obsedelo mirno, brez sape, potem pa so se čuli glasni vzkliki »A — a — a!« in »Ej, ej, ej!«, celó »Oj, oj, oj!«; nekateri so skočili s stolov, drugi so obsedeli letargiško ali strmèč, večina pa je klicala na glas: »Pokažite, pokažite vender! To je novost, to je nekaj!«

In nesrečnik, ki je provzročil ves ta nemir in vso razburjenost, stal je med vrati in vihtil v desnici najnovejšo številko uradnega lista, katero je ravnokar prinesel s pošte.

»Dajte sèm!« kričal je notar, očito najglasnejši v družbi; »dajte sèm, Minče! To treba videti črno na belem!«

Minče, krčmarjev sin, mlad, velik fant inteligentnega lica, položil smehljaje list na mizo in ponoví besede, s katerimi je nekoliko prej tolikanj razburil vso večerno družbo:

»No, le čitajte! Novi naš sodnik je Andrej Vrbanoj. V zadnjem telegramu se bere takó.«

»Vrbanoj? Ej — ej!« zakličeta sodni adjunkt in notar zajedno.

»Vrbanoj? Kdo je to, kaj je, kje je?« vikajo davkar in njega kontrolor, učitelj in dva trgovca, ki sta navzlic dnevni konkurenciji vender sléharni večer prijateljski sedevala skupaj pri Krači, in vrhu tega šuma in vrišča se je slišalo še radovedno vpraševanje dveh oskrbnikov z bližnjih graščin, katera tudi nista védela bolje uporabljati večernih ur nego ob grenkem pivu in sumnem vinu, katero so točili oče Krača.

Samó dva póstarna možá, poštar in okrajni ranocelnik, ostala člana vse družbe, gledala sta z manjšim zanimanjem ves ta prizor. Poštar je iztrkal svojo loščeno pipo in segel po novem tobaku, doktor pa, kakor so ga sploh nazivali, zaklical je na glas po novem kozarci pive.

Notar je v tem glasno prečital telegram v uradnem listu. Vpraševanja pa le ni bilo konca, in ko je po kratkem molku pristavil: »Oj, fin mož je ta Vrbanoj! Dobro ga poznam, pa ti tudi, Pavel?« —

ozrla se je vsa družba radovedno v njega in v adjunkta, kateremu so bile namenjene zadnje besede.

»Kaj bi ga ne poznal? Najin součenec je!«

Pri tem pa je nekamo zamišljeno užigal smodko, ki mu je ugasnila v zadnji minuti, ko se je razpravljala ta novost.

»Srečo ima, srečo! Takó mlad sodnik!« pristavil je nehoté.

»Sedaj ste pa vi na vrsti,« vrine doktor besedo v hipni molk, med katerim vsakdo záse razmotriva nekamo pikri glas, ki je zvenel iz zadnjih adjunktovih besed.

»Je li oženjen?« vpraša davkar pohlevno.

»Kaj še?« zavrne ga notar; »štiriintrideset let ima, lep je, velik, pameten, samó proti ženskam nekoliko —«

»Kaj?« vprašajo vsi razven adjunkta.

»I, ne vém, kakó bi dejal — nekoliko, nekoliko — neroden!«

»Glej, kakšna prilika se ti nudi!« vzklikne doktor in potrka davkarja na ráme; »to bode nekaj tvojim trem gospodičinam! Kakó hvaležno, takega možá učiti občevanja z ženskami!«

Glasi smeh je sicer zazvenel po tej zabavljici, toda vse je preveč obhajalo ugibanje o novi osebi, katero je vrgel slučaj v ta ozki krog, da bi se kdo dalje mudil pri tem vprašanji.

»Je li pevec?« vpraša učitelj, porabivši kratek odmor v razgovoru.

»Bas — drugi bas — oh, kakov bas!« pritrdi notar.

»Kaj pa -- politiško prepričanje?« deje jeden izmed trgovcev.

»Nározen, nározen — hud narodnjak; tù se bode uradovalo le slovenski!« hití notar, ki je do cela prevzel nalogo interpreta, ker je adjunkt trdovratno molčal.

»Kje bode stanoval?« vpraša poštar navidezno malomarno, toda na lici se mu vender posveti nekovo skrivno, zvito veselje.

Osem očij se sreča hkrati; zakaj tudi oče Krača je nekoliko prej stopil v sobo in obstal za učiteljevim stolom.

Spogledali so se pa štirje gospodje: oče Krača, ki je imel svojo hišo in prazno stanovanje, oba trgovca, ki sta tudi imela svoji hiši in takisto prazni stanovanji, in notar, ki je bil v istem prijetnem in zajedno neprijetnem položaji.

»Hm — stanovanj dosti!« reče kontrolor.

»Na izbiro!« pristavi oče Krača.

»Saj se dobí tudi soba z zajutrkom vred!« méni davkar.

»In s postrežbo!« roga se doktor in prijatelja davkarja novič potrka na ráme.

»Ančika!« zakliče poštar, ki je z zlobnim svojim vprašanjem provzročil to napeto situvacijo, »še pol četrtinke!«

»To je osminka!« méni učitelj.

»Pa je lepša — taka polovica!« zavrne ga poštar.

V tem praznem in vender tù in tam kakor z ostrimi šili podstavljenem govoričenji prinese Ančika poštarju zahtevano vino.

Bila je to črnoóka in temnolasa déklica, nekako pri osemnajstih letih, srednje, vitke rasti in živega, veselega vedenja. Z očetom Kračo je bila v daljnem sorodstvu in pri njem že več let, odkar so ji umrli roditelji. Ljudje so si pripovedovali, da hrani Krača zánjo tudi nekoliko imetja; gotovega pa ni znal nihče. Ančika je bila v hiši vse zajedno: domača hči, dekla, rejenka in točajka.

»Novega sodnika dobimo, Ančika,« zakliče adjunkt, ki se je zdajci nekamo oživel; »lepega fanta — samec je, in glejte, semkaj bode hodil vsak dan, vsak večer — za to bodemo že mi skrbeli!«

»Oj, to me veseli!« deje déklica koketno in nagajivo; »saj ste vi vsi takó hladni, takó mrzli, in vi posebno, gospod adjunkt!«

»No, ta je lepa! Odkar sem tù, govorim vam o svoji ljubezni, pa vi — vi —«

»I sevéda!« reče déklica, toda izpod črnih obrvij se ji zalesketá nekaj nepopisnega, kakor resnoba in zasmeh, kakor očitanje in malomarnost — vse zajedno.

Družbi nocoj ni bilo do tega razgovora, novi sodnik je tičal v vseh kotih. Dognali so skoro, kar je bilo še treba vedeti: od kod je, da je kmetski sin, da ima nekoliko podedovanega imetja, nekaj daljnih sorodnikov, da se časih bavi tudi s pisateljevanjem, in kar je bilo glavno, da se tudi ni še nikdar — poskusil ženiti. Da je bil samec, to je zvedela družba že prej.

»Zaljubljen je bil pa vender!« reče notar, toda zdajci se ujame njega okó z adjunktovim, in dasi drugi umolknejo in radovedno čakajo, kakó bode nadaljeval notar zanimljivo svojo pripóved, vender né reče več nego: »Ej, to je bilo že davno! Pozabljene reči, saj veste, zarjavelo železo — pa, pustimo, pustimo — morda pové Andrej sam kdàj nekoliko več o tem. Ali to vam rečem« — in pri tem izprazni svoj kozarec — »to pa vam pravim, fin mož bode to, samó nekoliko neroden — pri ženskih!«

»Priatelj davkar! Nič ne bode!« vzklikne doktor, in pri glasnem smehu pomaga tudi davkar ob svojih troških.

Okolo jednajste ure se je jela prazniti gospôdska soba. Zunaj v prvih dveh sobah je še vpilo in razgrajalo nekoliko sejmárjev, ki

so se vračali z mestnega sejma in tukaj skleпали do sedaj še nedo-
gnane kupe in pogodbe, kričali in šepetali, pri vsem pa pili in trkali
s kozarci.

Oskrbnika sta se, sedaj ta, sedaj óni, bavila z Ančiko, sedečo
pri peči v prvi sobi. Mračno je bilo tam, in pivci pri mizi so bili
preveč utopljeni v svoje krave in vole, da bi bil kdo pogledal tja na
klop. Tam pa je sedaj ta, sedaj óni obeh oskrbnikov hotel imeti
poljub od déklice. Dobil ga nocoj ni nobeden. Mince je šel nekolikokrat
mimo njih in osorno velel:

»Ti — tam notri nimajo vina!«

Toda ko je Ančika postavila vino tja pred adjunkta in notarja,
sedla je zopet nazaj na klop v prvi sobi, in jeden oskrbnikov je bil
zopet tukaj.

Napósled je odšlo vse, samó óna dva v gospódski sobi, adjunkt
in notar, ostala sta samá v živem razgovoru, ki se je šele zdaj vnel med
njima in čegar predmet je sezal daleč daleč nazaj v leta njiju prvega
prijateljstva, v óno dóbo, ko je cvetel v mladeniških srcih »lipov cvet«
prve ljubezni, poln vonjave, vender brez sadú. In vse te spomine je
nocoj provzročila le óna suha tiskana novost v uradnem listu, da je
novim sodnikom v Groblje imenovan Andrej Vrbanoj!

(Dalje prihodnjič.)

Môrda vé . . .

Vitka kakor jela,
Ravna kakor bor,
Kakor sneg je bela,
Čista kakor zor.

Koder hodi, hvalo
Vzbuja nje obraz,
A lepote malo
Svétu kažem jaz.

Vènder v srci krili
Nádej méni stó,
Gôrek čut me sili
Vedno k nji samó.

Môrda vé, da splava
Hitro z lic sijáj —
Le ljubezen prava
Sije vekomaj . . .

Zdéslav.

Jara gospôda.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

II.

Bilo je petnajst let prej.

Pod nizkimi vrati jednega ónih gradičev, katere srečavamo v prelepih, z bukovino porastenih dobravah dolnje Kranjske malone vsako četrtnko ure, zbrala se je precejšnja družba gospôde s kmetov: tri póstarne gospé, dva tudi že sivolasa gospoda, pet ali šest gospodičin, med njimi tri pod dvajset, jedna pod trideset, jedna ali dve pa nad trideset let; mimo tega pet ali šest gospodičev, katere je bilo skoro vse po dôbi uvrščati med dvajseto in petindvajseto leto.

Na Veselki, takó imenujejo ta gradič, bilo je že dolgo obično, da se je tam zbirala sosedna gospôdska mladež v prelepem poletnem času, ko je bila prilika uživati zlasti dijaške počitke. Studijozov je bilo povsod, bodisi v sosednjih gradovih, ali pa v kmetjskih hišah, in ženska mladina, kolikor je ni ostalo že leto in dan v domači hiši in šoli, prihajala je tudi iz mest k sorodnikom in znancem. Pri Orlovih na Veselki so bila vedno gostoljubna vrata odprta na iztežáj.

Lahka septemberska megla se je dvigala nad šentrupertsko dolino, in od gosto obrastenih gozdnih robov so odmevali zadnji zvoki župnega zvoná, ki je pel sedmo jutranjo uro.

»Tine, kje imaš Sivčka?« zavpije bradat gospod, kateri je za drugim, nekoliko sivolasim tovarišem ravnokar stopil iz veže.

»Je že tukaj!« zakriči širokopleč hlapec, gonèc od hleva sèm dolgoúha, osedlanega z dvema, na vsako stran pripetima košarama.

»Kje je vino? Kje kruh, kje pečenka?« nadaljuje óni in nemirno maha z veliko gorjačo po zraku. Bil je, da ga takoj predstavimo, graščák z Veselke, gospod Orel.

»Vse je pripravljeno, vse je tù, papá!« hiti jedna izmed ónih gospodičin, o katerih smo dejali, da so bile pod dvajsetimi leti. Pri tem že nosi steklenice, zavitke in razno drugo robo s klopi pred gradom ter vse sklada v košari na oslovem sedlu.

»Jaz pomagam!« oglasi se poslužno jeden izmed mladih gospodov.

»Jaz tudi!« odzove se nekaj drugih.

Vesela gneča se napravi okrog osla in klopi, v tem pa gospod Orel polagoma pozdravlja sedaj tega sedaj ónega.

»Kje pa je moja pipa, pa moj tobak?« vzklikne hipoma.

»Ah, pipa, tobak! Gôri v sobi je še!« odgovori déklica, očitó najmlajša izmed vseh. Štela je morda komaj trinajst let.

»No, glej — ti krempelj!« zakričí graščák na videz nejevoljen, toda iz vseh besed mu venderle zveni očetovska ljubezen in dobrodušnost. »To je tvoj referat, Maruša, in ti —«

V tem pa je bila nekoliko dolgopeta déklica že v veži in na stopnicah in za malo trenutkov tudi zopet pred gradom z očetovo pipo in velikim mehurjem, polnim tobaka.

»Kje pa je Pepe — strijc Pepe?« vikne gospod Orel.

»Odšel je že! Napové nas gôri pri Slamarji, da bode mogoče kaj skuhati!« reče óna gospodičina, ki je ravnokar spravila košari v red.

»Tega tudi ni treba! Zakaj mu nisi velela, naj počaka? Ti, Julika, ti tudi ne misliš in ne véš, česa je treba! Strijc bi nam lahko vodil Sivčka!«

»Oh ne, tega bodem jaz!« zakliče takoj pet ali šest glasov.

»Jaz ga bodem!« pravi najglasneje Maruša. Držala je osla že za brzdo.

»No — kje pa je —?« vzklikne graščák sedaj še jedenkrat polglasno in pogleda zamišljeno okolo sebe; »no, torej pa — odrinimo!«

Polovica družbe je že korakala vkreber proti obrastenim brdom, vstajajočim za gradičem. Gospod Orel je bil le iz stare svoje navade ponovil tisti »Kje pa je?« in ker ni imel v tem trenutku nobene želje več, nastopil je sedaj mirno z gospémi in svojim póstarnim tovarišem pot za drugim mladim rodóm, ki je hitel dalje z obloženim oslom na čelu.

V tem se mi lahko zložno seznanimo še z nekaterniki te družbe, katerih si vseh doslej še nismo mogli ogledati.

Moški spremljevalec graščákov je bil umirovljen stotnik, molčèè gospod, ki drugih ni niti kratkočasil niti vznemirjal. Stanoval in živel je več let pri Orlovih, udeleževal se kot »pasiven član« vseh zunanjih nastopov te družine, kazal se časih tudi koristnega pri nadziranji hlapcev v hlevu in skednji, sicer pa je bil bolj »samosvoj« gospod.

Izmed gospâ je bila jedna soproga Orlova, tiha, drobna ženica, ki je že na vse zgodaj v polnem miru preskrbela, da je stalo vse, česar je bilo treba naložiti Sivčku, pred gradom na klópi, naročila tudi hlapcu, da opravi dolgoúha, in odposlala strijca Pepeta. Potem pa je vzprejemala v pritlični sobi poleg veže točno prihajajoče goste: gospó Golovo z dvema hčera, gospo pl. Malijevo s hčerko in

sinom in še več mladih gospodov, večinoma študentov, bivajočih na počitkih v bližnjem trgu ali sosednjih selih in gradičih.

Namenili so se danes na Kremen, dôkaj visok hrib na vzhodu domače doline, čegar vrhunec diči majhna podružnična cerkev. Tudi kapelan je bil naprošen, da jim bere mašo tam gôri, toda obetal je, da jih že pričaka pri cerkvi, ker mu je bil z dôma pot tjà priležnejši.

Počasi se je pomikala družba po gorskem kolovozu; bukev in kostanj sta širila košate svoje veje na desni in levi stráni; pot pa je robilo leskovo in glogolovo grmovje, iz katerega je sedaj tù, sedaj tam zletel vznemirjen kos ali pa vzplapotala plaha taščica. Mladi ljudje spredi so hiteli naprej po dva, trije ali štirje skupaj, a sedaj in sedaj se je zaklicalo za njimi, da nikar takó urno. In potem so čakali sprednji smijoč in glasno govorèč, da so starejši prikorakali za njimi.

Maruša je tirala obloženega osla, kateremu so vrhu polnih košar nadeli še razne zavijače in vrhovne suknje.

Poleg Maruše je stopal jeden mladih gospodov, katerega bi bil vsakdo spoznal na sto korakov za vseučiliškega dijaka kmetskega rodú.

»Gospodičina, pustite vender mêni tega osla!« dejal je, ko se je po kratkem postanku družba zopet pomikala dalje.

»Ah, kaj še! Ta je moj! Oh, ti Sivček ti si moj!« zavrne déklica na pol nejevoljno, na pol šaljivo.

»Utrudilo vas bode to tiranje! Glejte, saj ne sluša ta neumna žival, in pot je čimdalje slabši!«

»Nič se ne bojte, gospod Vrbanoj,« odgovorí déklica; »jaz ga že vém krotiti.« Rekši na lahko udari po oslovem hrbtu z leskovko, katero ji je nedolgo urezal spremljevalec. Dolgoúhec res skoči nekoliko dalje, takó da ga dohitita šele po kratkem teku, dočim se smeje in kričí zaostala družba za njima.

Vrbanoj, kakor ga je nazvala Maruša, prime uhanca za brzdo.

»Pa bi bil res skoro ušel!« sopne Maruša.

Potem korakata molcé drug za drugim, Vrbanoj bolj skrbèč za žival, nego je očitó treba, Maruša pa polglasno pevajoča za njim. S šibico je dražila in gladila osla po hrbtu.

Bila sta kakih petdeset korakov pred drugimi in za malim ovinkom pota, ko se zdajci oglasí Maruša:

»Zakaj pa ne hodite z Juliko, gospod Vrbanoj?«

»Zakaj?« ponoví óni, ne da bi se obrnil.

»Zakaj, dà, zakaj? Sicer — do sedaj ste bili vedno ž njó!«

»Ako ni bilo drugih, ki so bolje kratkočasili gospodičino Juliko!« méní óni suhotno.

»Hihi! Oh, ta Julika!« zasmije se déklica.

»Zakaj? Sedaj zopet vprašam, zakaj?« nasmehne se tudi Vrbanoj in na pol obrne k mladi déklici svoje lice, kažoče lahko rdečico.

»Jaz bi ne povedala,« deje déklica nekoliko počasno, »ali ta Julika je poredna, zlobna — vi ne veste, kaj mi je storila!«

»Ne, res ne!« deje Vrbanoj na pol začuden, na pol radoveden, kaj ima pač ta otrok na srci.

»Sevéda ne veste! Toda povem vam: zapreti me je dala — tri ure zapreti! V górenji sobi sem morala biti včeraj tri ure, in ukazala je, da moram tisto neumno nemško pravljico — oh, saj sama ne vém, kaj je — zapisati najprej francoski potem pa slovenski. Pomislite — tri ure sem pisala — no, pa kakó? Maščevala sem se — takó grdó sem pisala — oh, kakó grdó!«

»Pa zakaj ste bili zaprti?« vpraša Vrbanoj obradoščen.

»Prav po nedolžnem! Včeraj zjutraj sem bila dólí na tratini pod gradom, in Sivček, ta-le osel, pasel se je tamkaj; takó lepó je bilo pa sem ga zdajci zajahala, in zdirjala sva po cesti proti vasi. Tam naju pa je srečal naš župnik, jaz sem se smijala, on pa ne; on je šel prav tedaj k nam — no, in potem me je Julika zaprla. No, pa le počakajte, še nekaj vam povem!«

»Kaj pa še?« reče Vrbanoj z glasnim smehom.

»Nič več se ne bodete smijali! Vi ste tudi takó neumni, da Juliki vse verjamete — «

»Hvala lepa!« zine Vrbanoj in se zopet zardí.

»Dà, dà, vse verujete in da — oh, kaj mislite, da ne vém? Da ste najrajši blizu nje? Ali neumni ste, ko mislite, da je res takó dobra, kakor se hlíni! Tri ure zaprta za nič in tisočkrat nič!«

»Hej, halo, ho!« kričé zadi.

»Hej, halo!« odgovorí Vrbanoj, ne da bi ustavil Sivčka.

»Naj le vpijejo,« zasmije se Maruša. »Čakajte, da vam vse povem!« Vrbanoj je bil resnično radoveden in zató je gonil osla naprej.

»Se li spominjate, ko smo bili zadnjič v Rakitni, tam v ónem gozdiči — slepo miš smo lovili — in potem ko smo šli domóv, bili ste vi z Juliko — jaz sem vse videla — saj je šla z menoj samó óna stara Golova gospodičina, ki takó slabo vidi — nihče drug ne hodi z menoj — in tam sem videla, da ste vi dali Juliki rdeč nagelj — kaj ne? Recite, da ne!«

Vsi trije, Sivček na sredi, stopali so sedaj drug poleg drugega, ker je bil pot širok, in Vrbanoj se ni mogel obrniti takó, da bi ne bilo videti izdajne rdečice na njega lici.

»Menda, menda!« reče glasno, silèč se na smeh.

»No, vidite, takó je.! Dali ste ji rdeč nagelj, zvečer pri slovesi pa ji je gospod Pavel, ta, ki je pri Malijevih na počitkih, vaš prijatelj, dal tudi nagelj, toda — belega. In veste li, kaj je storila ta Julika, katero imate za takó dobro? Tisti beli nagelj je vteknila v kozarec vode in ga ima še vedno na oknu ter ga hodi duhat vsak večer, predno gré spat. Vašega pa ni nikjer!«

»Kam ga je dela?« vpraša Vrbanoj skoro nehoté.

»Kam? Zavrgla ga je, kaj drugega — jaz ne vém, nisem je videla. Vém le to, da vsak večer duha tisti beli nagelj.«

Vrbanoj stopa takó hitro, da ga Sivček in Maruša komaj dohajata.

»I — gospodičina Maruša,« povzame napósled, »vaša gospodičina sestra vender lahko stori s takim nageljnom, kar hoče! In morda so ji beli — ljubši?«

»Dišé vsi jednako. Zakaj ni takisto vašega dela v kozarec, ali pa — samó vašega?«

To zadnje je rojilo po glavi menda tudi Vrbanuju.

»Danes ji ne smete dati nobene cvetice!« velí Maruša.

Spremljevalec bi bil skoro odgovoril: »Saj jih ne bodem!« Toda dejal je po kratkem molku in z nasmehom:

»Oh — danes ne bode nikjer dobiti nageljnov!«

Maruša je izlila očito ves žolč in vso jezo, kar se ji je bilo kuhalo v srci.

»Počakajva drugih!« menila je in trgala kraj pota šopek rdečih korčkov.

Vrbanoj pa je, kakor bi ne znal drugače dati duška nekemu tesnemu čustvu, jel klicati nazaj: »Hoj, hola, hoj!«

»Vama se pa tudi nekamo čudno mudí!« povzame spremljevalec Juličin, ki ju je došel prvi.

»Vam se pač nič, gospod Pavel!« zavrne ga Maruša jezično. »Náte, gospod Vrbanoj!«

Rekši mu ponudi nabrane cvetice.

»Hoho, to je zató, ker Sivčka goniš, Andrej!« zasmeje se Pavel.

»Dà, dà,« pohití Vrbanoj in vtakne šopek za klobuk. »Jako hvaležno delo to, kakor vidiš — hvala lepa, gospodičina Marušica; midva se pač umejeva in poznavá — kaj li?«

S to šalo je zatrl svojo zadrego in okornost, ki ga je obšla ob prihodu ónih dveh.

»Ali nimate nobenegà nageljna, gospod Pavel?« zasmeje se Maruša z otroško-zlobnim izrazom.

»Maruša! Primi Sivčka in pazi na pot!« velí Julika, ki se je v tem sklonila v breg ob kolovozu, utrgala nekaj korčkovih cvetov in jih vteknila za pas. Vsa družba je bila tudi že skupaj, in Maruša je zaklicala:

»Hi, Sivček!«

»Sedaj pa jaz pomagam!« oglosí se jeden izmed gospodov, ki so stopali z drugimi zadi, in zapustí svojo družico, jedno Golovih póstarnih gospodičin.

»Ne, ne, Tinče!« brani mu Maruša; »vi ste preneusmiljeni! Vam ga ne pustim!«

Tinče, sin pl. Malijeve, tudi dijak in sošolec omenjenih študentov, pa si ni dal braniti. Kot sosedni otroci — Maljevi so imeli tudi gradič blizu Veselke — bili so si on, sestra njegova Veronika, ki je šetala zadi z mlajšo Golovo, in Orlovi hčeri od mladih let sèm prav takó domači kakor njih roditelji. Oče mu je umrl šele pred nekaj leti.

»Kakó so veseli! Dà, taki smo bili mi nekđaj! Pa če treba, tudi smo še sedaj, kaj ne, kapitanuš?« reče gospod Orel, korakajoč v zadnji vrsti. Stotnik odgovorí samó na lahko: Dà, dà!«

»Kaj ne, Lizika?« ponoví Orel in s kljuko svoje gorjače potrka na ráme svoji gospé, stopajoči s pl. Maljevo in Golovo pred njim. Gospé so baš razmotrivale zadnje novosti, ki so krožile o malem življenji v njih soseščini.

»Oh, ti pa ti, Mate! Pa ne tepi me takó kruto!«

»To je zgolj ljubezen!« reče gospod Mate in se obrne v breg, čudèč se košatemu kostanju, ki je ravno tu s silnimi vejami kipel čez kolovoz.

»Ali je to drevó, kapitanuš, ali je to drevó!«

Oba nekoliko postaneta, gospod Orel pa segne z levico pazno pod desno pázduho in potegne iz žepa ploščato, vender obilo steklenico in obrnivši vso pozornost od kostanja na skrbno zamašeno steklenico, šepne továrišu: »Ti, kapitanuš!«

Oba nekolikokrat dobro potegneta.

»Izvrstna slivovka!« pohvali se Orel polglasno, stotnik pa le molčé prikima.

In takó so potovali v hladnem jutru proti vrhu. S posameznih ovinkov pota se je že videlo skozi gosto vejevje gôri na belo cerkvico kremensko.

(Dalje prihodnjič.)

je brez dvojbe. Vse se je moralo razrušiti na Kranjskem, od severa do juga, od zapada do vzhoda. Dokaz temu porazu so vasi: *Polom* (na Kočevskem) in *Podlom* (pri Kamniku), *Lomi* (pri Idriji) in *Lomno* (pri Krškem) in kot nameček še kočevski vasi *Verderb* in *Verdreng* in borovniški *Padež*.

Da so prebivalci vertikalno takó razvite dežele imeli tudi pójem o višavi in nižavi in celó o različnih stopnjavah višine, umejemo lahko; tega nas tudi do trdnega prepričajo vasi: *Visoko*, *Visoče*, *Viševk*, *Višelnica* in *Nižavec*.

(Dalje prihodnjič.)

Jara gospôda.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

III.

Svetilka pod stropom Kračine gospodske sobe je že slabo brlela; gost tobakov dim ji je jemal zadnjo moč, toda adjunkt in notar sta še vedno vztrajala.

»Tine, kje pa je sedaj Julika?« vpraša zdajci adjunkt Pavel.

»Glej, ravno takó radoveden sem bil sam pred nekaterimi dnevi! Ne da bi ne bil védel, kaj je, ampak vprašal sem, kje je in koliko let ima sedaj? Tebi je itak znano, da je šla po Orlovi smrti Veselka pod boben. Gospá je kmalu umrla, Marušo je vzel tisti suhi kapitanuš, in oba živita, ne vé, ali dobro ali slabo doli na Dolenjskem. Saj véš, kakó smo se tudi mi razpršili po svetu — vsi znanci in sosedje in sorodniki — moja sestra Veronika biva sedaj v Galiciji z možem majorjem, ki ga je vzela po neumnosti, Golovi pa šivarita v Ljubljani — stari gospodičini, kaj hočeš? Drugo starejše je pomrlo, in tudi izmed nas mlajših nekaj! Ej — kje so vsi, kar nas je bilo tedaj na Kremenu!«

»Pa Julika?« ponoví adjunkt.

»Oh, Julika! Pozabil sem skoro! Pravil sem pa, da sem bil minule dni nekoč tudi takó radoveden kakor ti danes.«

Notar Valentin pl. Mali je imel navado ob svojem pripovedovanji, da je sezal daleč nazaj in na okrog v minulost in sedanost, predno je izustil takó utemeljen odgovor.

»Védi, prijatelj«, nadaljeval je počasi, zažigajoč novo smodko, »tam v Zagorici napravljajo novo šolo, in treba je bilo delati pogodbe, in mimo vsega — župan neče, župnik neče, krajni šolski svet neče — no, pa o vsem tem govoriva kdaj drugič! Prošnjikov učiteljev je tudi že nekaj — vsaj govori se o njih —«

»Pa vender — Julika?« hití Pavel.

»Ne bodi takó nestrpen! Julika je tudi med njimi. Učiteljica je tam nekje na Krasu, in pravijo, da prosi službe na novi šoli v Zagorici.«

»Ah!« vzklikne adjunkt na pol neverjetno.

»No, ako te še kaj zanimlje, podam ti jutri tisti imenitni učiteljski šematizem, iz katerega se lahko uveriš tudi o natančni starosti naše Julike. Glej, tù sem bil radoveden, kar sem že prej poudarjal — in našel sem, da je Julika že davno prekoračila trideseto leto. Kakó hití čas!«

Oba sta zamišljeno molčala nekoliko trenutkov.

»Čudno, čudno — Julika in —« deje prvi adjunkt.

»— Vrbanoj!« pristavi z glasnim smehom lahkoživi notar. »Kar se je zamudilo, popravi se lahko sedaj. Zagorica in mi nismo takó narazen, in stara ljubezen ne zarjavi! Da je le pri tebi zarjavela!« pristavi z nekoliko zlobnim naglasom in postranskim pogledom na svojega tovariša.

»Ha — jaz sem že prestar!«

»Nesrečnež, toliko kakor jaz, ali recimo: jedno, dve leti mlajši od Vrbanoja!«

V molku, ki je zopet nastal, čuti je bilo le tikanje ure v prednji sobi in dihanje Ančike, ki je bila zaspala pri peči.

»Toda kakó je bilo vender tedaj na Kremenu s teboj in z Juliko in z Vrbanojem?« vpraša notar resno.

»Nič ni bilo!«

»Vém, da ni bilo! A nekaj je bilo venderle! In pozneje sta se razšla, vsi ste se razšli: ti in Vrbanoj in Julika in vidva! Kakó je vender to, kakó se je to zgodilo?«

Oba sta bila sedaj v položaji, ko se človeku odpira srce in jezik, ko stopa na dan čisto in resnično čustvo, katerega ne more več odeti noben ozir in noben pomislek.

In vender je v Pavlu, kar se tiče ónih nekdanjih dogodkov, prevladalo še nekaj kakor sramežljivost.

»Ej, neumnost, neumnost!« hitel je; »toda védi, Tine, lična déklica je bila óna Orlova Julika! Nekoliko takó — navzgor, kar pa ne škodi, ako je omejeno, pri tem pa duhovita, da smo se je kàr bali; saj si jo poznal sam!«

»Oh, kolikokrat sem bil v zadregi! Toda — mladi smo bili —«

In takrat na Kremenu! Ali se še spominjaš, kakó si pritiral ónega osla pred Slamarjevo hišo, kakó je Maruša klicala in tekla za teboj, da nikar ne trpinči njenega sivca, kakó je óni ‚Nebodigatreba‘ in vender ‚Povsodtreba‘, óni izpiti strijc Pepe kuril na ravani pod cerkvijo in pekel krompir, kakó smo mi z ónim kapelanom — gospod Blaž je bil menda, in sedaj pase ovčice tam v idrijskih hribih — kakó smo ž njim vred lovili slepo miš? Ali se še spominjaš?«

»I sevéda! Pa tudi to mi je še v spominu, da smo zdajci, ko smo pojedli krompir in mrzlo pečenko ter pili tisti cviček, ki je bil zaradi imenitnosti zabit v starodavne šampanjske buteljke — da smo hipoma pogrešili tebe in Julike in Vrbanoja. Tudi strijca Pepeta ni bilo nikjer, dasi se po navadi ni genil od steklenic, dokler so bile polne. Pozneje ste prišli vsi, toda vsi ste bili nekamo razvneti, samó strijc Pepe ne, in pozneje, pozneje — oh, nikdar več nismo bili takó skupaj! Ti si odšel skoro, menda v nekaterih dnevih, in Vrbanoja tudi ni bilo več videti. Vsak je imel svoj izgovor; naša dekleta so ugibala to in óno, ali gotovega ni védel nihče. I jaz sem hodil tedaj drugam; kaj mi je bilo do tega, koga in kakó ljubijo drugi, sam s seboj sem imel dovòlj in s svojo — no, kaj bi govoril! Danes je moja žena, in srečen sem in vesel, da jo le vidim!«

Rekši natoči Tinče svoj kozarec in ga dvigne, a Pavel ga ujame s svojim.

»Bog jo žívi!« vzklikneta oba.

»Dà, dà, takrat na Kremenu!« povzame Pavel naglo; »saj nisem pravil še nikomur — kaj bi tudi? Zaljubljen sem bil — takó — no, takó, kakor je sploh človek v ónih letih. Sedaj se mi vidi kàj takega nemogoče. Preneumno bi bilo tudi! Tačas pa je bilo lepó! Vi ste skakali okrog žerjavice, in kapelan Blaž vam je pomagal z gabrovim ključem vleči krompir iz pepela. Stari gospod Orel je tlačil svojo pipo, óni kapitanuš pa je kazal gospém po bližnjih gričih planote in mesta, odkoder bi se najbolje streljalo na sovražnika, ako bi prikorakal po šentrupertski dolini. Julika in jaz sva hodila okolo cerkvice, čitala na belih stenah imena in napise, kar so jih pustili tamkaj obiskovalci

po staroslavni šegi — menda sva se tudi ovekovečila samá — in potem sva krenila v breg na vam nasprotni strani. Bukve in smreke so rasle tam, in iz mahú in listja so gledali rdeči zvonci korčkov. Julika jih je trgala, jaz pa nisem gledal ni cvetic ni na pot pod seboj, niti goste veličastne šume okrog naju; videl sem le óno vitko ljubeznivo déklico, in najsi mi je nasmehoma velevala: ‚Pomagajte vender, da prineseva več cvetic tja góri, — nabrati nisem mogel večjega šopka! Vzdramilo me je le, ko je rekla: ‚Sedaj bode dovòlj, vrniti se morava!‘

»Stala sva tedaj — še danes bi našel mesto — na ostrem ovinku gozdnega pota, pod katerim se je odpiral globok jarek z globokim prepadom na desno in levo, stran vodèč v širo dolino; pred nama na nasprotni strani onkraj doline pa je vstajalo zopet visoko gosto obrasteno gorovje. Julika se je hotela obrniti v breg nazaj na najkrajši pot k vam drugim. Ali tedaj sem jo prijel za roke in govoril — danes ne vém več, kaj, in morda tudi tudi nisem védel, kaj govorim; toliko pa vém, da je bilo takrat vse resno in resnično, strastno in kipeče prav iz dnù srca. Ako bi mi velela, naj se vznak prevrnem v prepad za menoj, gotovo bi se bil — toda danes, danes, haha — kakó brezumno se mi vidi vse to! In ona, Julika, stala je pred menoj, rdeča, povešenih očij, niti genila se ni, niti poskusila oprostiti svojih rok. Dasi tedaj nisem mislil o tem, ali tisti trenutek mi je šinilo navzlic duševni moji razburjenosti nekaj v glavo, o čemer sem pre-mišljaj šele pozneje, prevzela me je misel: Ti, déklica — ti ugiblješ! Ti tehtaš!

‚Gospod Pavel, rekla je mehko in hotela pristaviti še nekaj. A bilo ji ni več mogoče, zakaj — Andrej Vrbanoj je stal poleg naju.

‚Haha!‘ zasmijal se je hripavo, v lice pa je bil bled kakor nova stena.

Izpustil sem Julčine roke, in kakor se mi dozdeva, nisem prebledel, ampak če je bilo mogoče, zardel sem se le še bolj in v grlu sem čutil potrebo, oglasiti se tudi z nekakim ‚haha!‘

‚Gospod Pavel je danes silno ljubezniv, kakor ni bil nikoli!‘ reče Julika, in videl sem, kakó se takisto sili na posmeh. ‚Góri nas gotovo čakajo, pristavi in v tem že steče po strmi stezi vkreber.

Obrnil sem se za njo, ali Vrbanoj me je siloma potegnil nazaj. Govoril ni ničesar, toda oklenil se me je kakor maček. Tudi jaz nisem zinil besede. Ob strmem prepadu sva krčevito držala drug drugega, oba mladostno močna, oba v divje vzbujeni, nebrzdani strasti! Toda njega strast je bila silovitejša od moje. Zdelo se mi je, da me hoče pehniti v prepad. In v tem tihem ruvanji, ko sem jaz le silil od robú,

— danes še me izprehaja mrzla polt — v tem se je zdajci prikazal, mēni kakor angelj iz nebá, strijc Pepe in naju razdružil. Tistega pijanca — saj véš, bil je brat, ponesrečen brat gospé Orlove, bivši částnik — nikdar nisem rad videl, ali tedaj — — — no, ljubi Tinče, sedaj véš tisti dogodek!

Prišli smo vsi zopet h kremenski cerkvici, razvneti, kakor si rekel, toda molčali smo o tem, kar je bilo. Saj je imel vsak dovólj vzrokov, samó strijc Pepe ne; a tega je menda potolažila Julika. Ko smo se vračali domóv, govoril sem in hodil samó z Marušo ter pozvédel iz nje blebetanja, da je bilo nekaj ljubezni med Vrbanojem in Juliko. DrugEGA ti ne bodem pravil. Odrinil sem od vas in tvoje gostoljubne hiše, Andreja tudi menda ni bilo več na Veselko. Pozneje pa smo itak hodili vsak svoj pot.«

»Mladostne neumnosti!« méni Tinče.

»Res; toda semper aliquid haeret — in tudi taki, recimo, smelotročji dogodki puščajo viden sled za vse življenje. Takrat sem bil zaljubljen — da rabim vulgaren izraz — res zaljubljen — potem pa nikdar več takó.«

»In Andrej?«

»Ne vé m! Slišal sem, da se ogiblje ženske družbe, kar itak sam véš!«

»No — ako pride Julika v Zagorico?« pošali se notar.

»Naj pride; z Andrejem ali s komerkoli se zaradi ženske ne bodem več tepel! Ančika, Ančika — plačam! A še skoro za vas bi se ne tepel, Ančika, ali ni res?«

»Res!« reče Ančika in si mane zaspane oči. Védela pa ni, kaj je trdil adjunkt v svoji šali; ta pa takisto sam ni znal, da mnogokrat tudi taka ali jednaka lahkomiselná in brezpomembna beseda govornika postavi na laž!

(Dalje prihodujíc.)

Nad njivo . . .

Nad njivo v sinjem zraku
Pleheče sokol sivi;
Med žitom prepelico
Ugledal je na njivi.

In ljubka prepelica
Ne gré mi iz spomina . . .
Zakaj pač vedno mislim
O tebi, domovina?

Rádinski.

Jara gospôda.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje)

IV.

če Krača je stal sredi ceste ter se kakor vojni general oziral na desno in levo stran po hlapcih in pomagačih, ki so ob cestnih jarkih postavljali dva mogočna mlaja. Mrak je že legal na dolino.

»Škarje naprej!« velel je krčmar, in hlapci ob desnem in levem mlaji so potisnili za nekoliko korakov naprej velikanske drogove, ki so sredi obeh obeljenih smrek obpeti z debelimi verigami podpirali težki drevesi. Takó se je za nekaj stopinj dvignil vsak mlaj, tičoč s spodnjim koncem v globoki jami. Jeden je že stal navpično, drugega pa so obkolili na glasno krčmarjevo povelje: »Škarje okrog!« in ga potiskali vzpored s prvim prav tedaj, ko se je adjunkt Pavel pridružil gospôdi, ob cesti gledajoči ta redki in zanimljivi prizor.

»No, oče Krača, kàj takega bi si ne bil mislil, da ste takó pozorni in ljubeznivi, ko niti ne veste, kakšen bode naš novi sodnik!«

Oče Krača je debelo pogledal in na pol odprl usta, zinil pa ni ničesar.

Za adjunktovim hrbtom je poštar iztrkaval pipo in pokašljeval na pol glasno.

»Kaj — sodnik?« vpraša Krača napósled, ko nihče drug ne reče ničesar.

»Ej, nocoj pride sodnik Vrbanoj«, odgovorí adjunkt Pavel, »in vi kot župan in vaša ali naša občina mu vender napravljate ta slavolok?«

Krača je bil pameten mož in je takoj razumel ves položaj.

»Dà, dà!« dejal je; »to bode kàr za — dva! Ti Minče, čuj — glej ga, saj nima ušes — Minče! Deska mora na levi stráni nekoliko višle!«

Takó zapovedujé se umakne kàr za dvajset korakov od drugih.

Poštar je še vedno kašljal, davkar pa, ki je stal s svojimi hčermi blizu adjunkta, smijal se je na glas.

Pavel je zrl na desko, ki naj bi vezala slavolokova stebra, in čital na srebrno-zlati podlagi pozdrav, sestavljena od belo-modro-rdečih črk: »Mir tej hiši in vsi fari!«

»Kaj pa je to?« vzklikne na glas, in njega lice ne kaže prav nič ónega duhovitega sijaja, ki ga je značil vselej, kadar se je živo razgovarjal.

»Bog vas je dal — ali še ne veste?« zagrohotá se davkar, in njega hčere mu takisto pritrdijo.

»Kaj?« deje adjunkt, »to je za kakega župnika, ne pa za sodnika!«

»I sevéda!« méni poštar nekamo sramežljivo.

»Ta napis mora izginiti!« jezí se adjunkt.

»Ne, ne«, tolaži ga poštar, dočim se smeje vsa družba, »saj ta napis ni odločen sodniku, ta je za župnika, ki se nocoj popelje tù skozi v Babino polje!«

Sedaj se takisto adjunkt zasméje na ves glas.

»No, morda bode pa tudi umesten pozdrav našemu sodniku!« vzklikne dobrovoljno in poskuša zatreti hudomušni izraz, ki mu sili na lice. —

Zvonovi župne cerkve grobeljske se oglasé. Véliki zvon pôje veličastno svoj enakomerni »bém—bám«, in vmes pritrkava spretni cerkvenik s srednjim in malim zvonom, nekoliko časa s tremi udarci v presledku med zvoki vélikega zvona, potem s petimi, napósled s sedmimi. To je bila vselej njegova največja umetnost! Saj je bilo pa tudi treba dovòlj telesne močí, zdravih prsij in krepkih rók. In vselej, kadar je prestopil iz mirnejšega udarca v hitrejši udarec, poknili so na griči poleg cerkve trije topiči, zaporedoma užgani po vestnem in izkušenem pomočniku cerkvenikovem.

Adjunkt Pavel je mnogokrat trdil, da ni klerikalec, in je to svoje mišljenje hotel dokazati ob raznih prilikah. Zató je tudi sedaj naglo odšel od slavoloka in krenil proti Kračini krčmi.

Skoro v veži se srečata z notarjem Tinčetom, ki je že zaprl pisárno in sedaj radovedno čakal dogodkov, ki naj bi bili uprav zgodovinsko znameniti Grobljem in okraju.

»Vrbanoj bode mislil, da je slavolok zánj!« zasméje se proti adjunktu.

»Jaz sem tudi mislil!« méni Pavel. »Védel bi pa venderle rad, bode li Krača babinopoljskega gospoda vzprejel oficijalno, kajli?«

»Béži, béži! Liter vina bode postavil prédenj in pojal Ančiko po hiši, češ, sedaj to, sedaj óno, koncem pa se bodeta z gospodom dogovorila zaradi tedenskega mesá in — vzprejem bode končan. Ti — ah, stoj, stoj! Julika je tukaj. Prav sedaj se hoče odpeljati.«

Pavel je veselo poslušal prvo modrovanje notarjevo, ob njega zadnjih besedah pa se je zgenil.

»Tukaj? Kaj dela tù?«

»Dekret ima! Dekret za Zagorico! In še nocoj se odpelje tjà. Niti k moji ženi ni hotela danes, skoro pa pride zopet semkaj.«

Adjunkt se zavrtí v polkrogu in je že nekaj korakov od hišnih vrat, ko ga prisili veseli notarjev klic, da se vrne.

»Pavel, Pavel! Gospodičina Julika Orlova!«

Poleg Valentina res stoji Julika.

Častiti čitatelji naj oprosté, ako précej ne najdejo natančne fotografije te novodošle osebe. Znano jim je, da je že prekoračila trideseto leto svoje dôbe, in jedino to je morda takó prevzelo nekatere, da bi ne verjeli novo predloženi sliki. Reči hočemo le to, da se Juliki ni poznalo tistih trideset let ali kolikor jih je že imela.

In prav to je provzročilo, ako ni prihajalo iz hipne zadrege, da se je adjunkt Pavel, ves zardél, viharno pozdravljajoč in gospodičini stiskajoč roko, izustil neumestne besede: »Oh, gospodičina — po tolikih letih, po tolikih letih se vidimo iz nova!«

»No, pol stoletja vender še nil!« deje Julika nasmehoma, dočim vender naglašuje svoje besede nekoliko zlobno.

»Nama se pa skoro takó dozdeva, odkar namreč nisva videla v a s«, reče Valentin.

»Vi pa vi! Oh, recite, kolikokrat ste se me spominjali?« očita Julika na pol resno.

Od ceste sém se začuje ropot dveh koléseljev, in majhna gneča se naredí tamkaj.

»Tukaj je — novi župnik babinopoljski!« vzklikne Pavel, porabivši to ugodno priliko, da si zopet dobi prejšnje duševno ravnotežje.

»Čula sem, da pride nocoj«, deje učiteljica; »toda moj voz je tudi že pripravljen. Z Bogom, gospoda!«

»Oh, kàj že? Kàj takó hitro?« reče Pavel.

»Nocoj pač! — Da se skoro vidiva, gospod Valentin! Priporočite me svoji soprogi in oprostite!«

V tem že séde na jednovprežni vozič ter vravnava kovčeg in nekaj škatelj poleg sebe. Voznik, širokopleč kmetski fant, z dolgo smodko v ustih, udari po konji, in zdajci zdrdrata z dvorišča.

»Uboga déklica!« reče adjunkt.

»Zakaj?« méni Valentin. »Videti je zadovoljna!«

Delj govoriti ni bilo móči, zakaj s ceste je prihajala velika družba, in pozdravljali so se kàr vprek.

Novi župnik, »gospod Francišek«, kakor ga je nazival oče Krača, ž njim njega kapelan, ki se mu je pripeljal naproti, župnik grobeljski in nekaj imovitih gospodarjev iz Babinega polja, oče Krača in njega sin, davkar in poštar, oba trgovca grobeljska — vsi so bili skupaj. Sedaj je še prihajal učitelj, ki je zamudil vzprejem, ali bolje rečeno, prihod gospodov.

»Tù si nekoliko odpočijemo!« méni gospod Francišek, ko se predstavijo drug drugemu, in skoro potem sedí vsa gospóda, duhovna in posvetna, v znani zatohli sobici.

Razgovor se iz početka ni mogel prav razviti — vreme je bilo skoro obdelano, setev in žetev tudi, politike se sedaj še ni hotel nihče lotiti, starih skupnih znanstev ni bilo najti, in šele ko so prišli pótem nekevega skrivnostnega prirodnemu zakona na red dohodki in plače te ali óne župe, te ali óne javne službe, vnela se je jako živahna razprava. Vender tudi to je zdajci ustavil Kračin Minče, stopivši v sobo z glasnim vzklikom:

»Sodnik je tukaj!«

Zajedno je vrgel na zadnjo klop v kotu debel plašč, dežnik in kovčeg, katerega je prinesel z vozá.

Sodnik Vrbanoj pa je bil tudi že med vrati, ko so vstajali adjunkt in davkar, notar in poštar in drugi razven duhovnikov, da ga pozdravijo.

Bil je po svoji zunanosti res takov, kakeršnega sta ga že nekoč opisala adjunkt in notar: velik, krepak, moškega, resnega vedenja in vender v vsem svojem gibanji nekoliko neroden. Iz prva ni védel, komu bi najprej segel v roke, toda ko je pozdravil — in sicer prav presrčno in prijazno — Pavla in Valentina, opravil je tudi hitro z drugimi in sédel ob górenji konec mize poleg domačega župnika.

»Ali nisi videl mlajev?« pošali se Valentin, »saj si takoj védel, da —«

»Niso namenjeni méni!« pristavi Andrej.

»Prislužite si jih, prislužite!« reče gospod Francišek sladko, vender z zasmehujočim izrazom na lici.

»Vi si jih menda tudi še niste, častiti gospod, niti tù niti v Babinem polji?« vrne takisto Vrbanoj, in glasni smeh posvetne gospóde; ki zazveni po njega besedah, priča, da med njo in ónimi tremi duhovnikih ni posebnih simpatij.

Učitelj je poštarju zadovoljno šepnil na uhó, toda oprezno in takó tiho, da ga je poštar komaj slišal: »Ta je pa srčen, ta se jih ne boji!«

Gospod Frančišek je hotel jezno odgovoriti, toda domači župnik je segel v besedo s pomirljivo opomnjo:

»To je že taka navada pri nas — ti mlaji!«

»In lepa!« pritrđi Vrbanoj in s tem tudi izgine iz družbe bojeviti duh, katerega je vcepil gospod Frančišek z zabavljivo svojo opazko. Sicer je bil novi babinopoljski župnik še vedno take volje, da bi piknil tega ali ónega, in je tudi imel radovoljnega pomočnika ob svojem kapelanu, ki bi bil sedaj silno rad govoril le o slovenskih liberalcih; toda domači župnik ni dopuščal, da bi se razgovor poostril.

Jedna prilika pa se je venderle še ponudila gospodu Frančišku, da je pomogel svojemu jeziku do sijajnega uspeha.

Nesrečni poštar je namreč zdajci začutil potrebo, poseči v debato in izpregovoriti o novem predmetu, od katerega je v svoji nekoliko zlobni najivnosti pričakoval mnogo zabave.

»Kje pa imate svojo kuharico, he, he, gospod župnik?« vprašal je, kakor bi se hotel nekoliko pošaliti.

»Jutri pride v poštnem zavitku; prosim, da se mi dostavi express!«

Smeš je bil sedaj ves na župnikovi strani, in poštar, rdeč kakor kuhan rak, od same jeze ni védel kaj odgovoriti. —

Takšna je bila zabava naše gospóde prvi večer ob prihodu Vrbanojevem.

Ko sta se ločili obe stranki — duhovniki so skoro odšli — znesel je poštar svojo jezo s polglasnim vzklikom:

»Ej, pravega ptiča so dobili tjá góri v Babino polje, ta jih bode učil kozjih molitvic, ne pa božjih!«

In rekši je pomenljivo namignil s cevjó svoje pipe.

Zunaj pa je sedal gospod Frančišek s kapelanom na voz in še prožil roko grobeljskemu župniku v slovó. Ko pa je zaropotal voz z dvorišča, vzdihnil je gospod Frančišek in se obrnil k poslužnemu kapelanu, zaničljivo rekoč:

»Ej, gospod Luka, nocoj sva pa — med koprive padla!«

(Dalje prihodujič.)

Jara gospôda.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje)

V.

akaj se pa ne oženiš?»

»I, zakaj se pa ti še nisi?»

Ti vprašanji sta bili naglo izpregovorjeni drugo za drugim. Prvič je vprašal sodnik Vrbanoj, drugič adjunkt Pavel. Drugo vprašanje je bilo odgovor prvemu; nató je pa zavladal molk v mali družbi, ki je sedela nocoj kakor skoro sléharni večer pri okorni mizi v Kračini krčmi.

Sodnik se je bil popolnoma vdomačil in je tudi že poznal — kolikor toli — dobra in slaba svojstva ónih, s katerimi mu je bilo občevati dan na dan; počasi pa je spoznaval tudi óne, ki so mu prihajali blizu le po svojih pravnih opravilih. Ali to spoznavanje je bilo sila subjektivno vzpričo tega, kakó se je bila vršila njega izobrazba.

Kmetsko vzgojen, gimnazijsko poučen, na vseučilišči pa posvečen vedi za kruhoborbo — v tem še duhomorno vojaško leto — zahajal ni nikdar v kroge, kjer vlada blažilna moč izobraženih ženâ, in sicer zató ne, ker ni imel prilike niti volje, da bi zahajal kam drugam. Dobro se mu je godilo po njegovem mnenji le tedaj, kadar je dobil ob praznikih od nekega starega strijca nekoliko goldinarjev. Te je zapravil v družbi enakomiselnih tovarišev, bodisi na nedeljskem izletu ali v kavarni, odprti vso noč. To je bilo takrat, ko je studiral na vseučilišči. Pozneje pa je bilo drugače. Strijčevih podpornih goldinarjev ni bilo več; plača, katero je dobival v prvih letih svojega službovanja, bila je sicer majhna ali vender tolika, da mu ni trebalo stradati. Sevéda je moral štediti, in to ni bilo težko. Vstajal je ob sedmih, nekoliko se izprehajal, šel potem v urad, opóldne zopet k obedu v oskromno predmestno krčmo, potem za pol ure v kavarno in nató zopet v urad do šeste ali sedme ure zvečer. In potem? Pol ure v kavarno pogledat najnovejše večerne liste in nató zopet v staro, toda ugodno krčmo na predmestji, kjer je vitka točajka Nežika takó resno in skrivnostno povedala, kaj je nocoj svežih jedil in kaj jih ni. Tam je sedelo več kolegov, in v živahnem razgovoru o dnevnih dogodkih so minevali večeri. Zapeli so časih še káko pesem, o posebni priliki poklicali »štefan« vina, toda nad vsemi je že ležalo tedaj nekaj kakor tesnoba, ki stiska vojaka pred bojem. In boj, pravi boj za obstanek,

za prvo službo — za avanziranje, ta boj je bil še pred njimi, in dasi niso znali — skoro že med njimi!

Potem je prišlo prvo stalno imenovanje. Vrbanoj je prišel za adjunkta k majhnemu sodišču južne Kranjske in bil tam več let. Uradnega dela je bilo dovolj, izven urada pa nobene take družbe, da bi se smelo reči: Vrbanoj se je učil v nji; ne, sam je oddajal od svojega. Ondu je med učitelji, trgovci, davčnimi uradniki in sploh ljudmi, ki so bili gledé izobrazbe za dobro stopinjo pod njim, na katere pa je bil v vsem neuradnem času in občevanji navezan, prebil skoro ves svoj prosti čas ter se privadil tudi nekovi vznesitosti, češ: »Vender sem boljši od vas vseh in več nego vi!« Kakor je raslo to prepričanje, takisto je čimdalje bolj mrzil druge boljše gospódske družbe. V obližji je stanovala v prijaznem gradiči plemenita obitelj, katera je vedno rada vzprejemala sosedno gospódo; Vrbanoj je bil ondu samó jedenkrat, ali potem se mu je zdelo vse — preošabno; razloga temu ni védel, tičal pa je ta razlog zánj jedino le v tem, da je prišel v družbo, katera mu je imponirala s svojo splošno in družabno omiko. —

»Zakaj se pa nista oženila že oba?« dejal je tretji v družbi, notar Valentin, ki se je sléharni večer shajal s prijateljemá. »Danes je bila Orlova Julika tukaj — glejta, to bi bilo nekaj!«

Zasmijali so se vsi trije; Pavel in Andrej sta vzela oba zajedno kozarec v roke in izpila kratek požirek, Valentin pa je novič zažigal svojo pipo.

»Danes je bil menda glavar, okrajni glavar tukaj!« reče Vrbanoj.

»Uradni dan je bil!« méni Pavel.

»In Julika se mu je predstavila kot zagoriška učiteljica,« pristavi Valentin. »No, gledal jo je izvestno kakor — pravil ali trdil ne bodem, kakó — pač pa, kakor že zná, kadar je v zadregi! Saj vesta oba in spominjata se, da je naš okrajni glavar poznal Juliko že tedaj kakor mi vsi trije. Samó tega ne véim, je li bil takrat z nami na Kremenu? — Oh, sevéda! Kakšen božji volem je bil! Med drugimi se je šetal, mi se nismo brigali zánj, mlajši je bil od nas, domá pa tam na sosedni graščini, in mogočnega strijca je imel, plemiča, in sam je takisto plemič —«

»Saj si ti tudi!« zasmije se Vrbanoj, kakor bi hotel odmekniti razgovor drugam.

»Ali kakov?« deje Valentin. »Meni vse plemstvo ni pomagalo ničesar!«

»Onemu pa je!« reče Pavel.

»Julika je potem prišla k moji ženi in pravila, kakó ljubeznivo se je védel glavar. Kakó lahko je to! In če pomislim na nekdanja leta — tedaj ga je gledala Julika kakor preprostega otroka, in sedaj —«

»Dejal bi, da ga tudi sedaj ne gleda drugače,« méni Pavel resno.

»Hoho!« zasméje se Vrbanoj, in to takó zaničljivo, da ónadva kár osupneta. Sodnik je že védel, da biva Orlova Julika v tem okraji, toda daljšega pomenka o nji še ni bilo v tej družbi. Tudi so se bili vsi trije že prijateljski razgovarjali o svojih dijaških letih in o življenji na počitkih, samó ónega dogodka na Kremenu, o katerem je bil pripovedoval Pavel Valentinu, omenil ni nihče vpričo sodnika. Valentin je bil prvi, ki se je z nocojšnjo opazko doteknil tega kočljivega spomina.

»Ančika, ali zopet spite?« zakliče Vrbanoj v prvo sobo, zakaj ónadva sta umolknila po njega zadnjem zasmehu. »Ančika! Pridite semkaj!«

Dékllica pride in hoče vzeti steklenico, da jo novič natoči. Vrbanoj jo prime za roko, z desnico pa okolo pasa in jo potegne k sebi, rekoč:

»Midva sva še — drug za drugega! Kaj ne, Ančika?«

Dékllica ne odgovorí ničesar, ampak se mu naglo izvije; Valentin se smeje, Pavel pa jezno gleda ta prizor.

»Taka dékllica, to bi bilo še nekaj!« nadaljuje Vrbanoj po Ančkinem odhodu. »Videti je nepokvarjena, pridna, lepo lice ima, in pa, in to je glavno: nič tistega gospódskega, česar še opisati ne morem, tistega, kar mi je takó zoperno.«

»Vzemi jo! Zakaj je ne vzameš? Vse prste si oblizne!« poroga se Pavel, ali takó, da nekaj kakor jeza zveni iz njega besed.

»Samó čudim se, da je še ti nisi, ko jo vender že poznaš toliko časa!« zavrne ga Andrej.

»Saj si lahko premislim!«

»Ko bi vaju ne poznal, prijatelja, dejal bi, da se šalita,« oglasi se notar; »ampak v vajinih besedah tiči nekaj, iz česar skoro sklepam, da bi se res dolgo ne upirala, nego se ženila, prav resno ženila pri tej-le neumni púnici.«

Pri teh besedah se Ančika vrne z vinom.

Sedaj jo Pavel, nikar da bi odgovoril Valentinu, prime okolo pasa; toda Ančiki je bilo nocoj vse preveč; prav nejevoljno odpahne Pavlovo roko in odide iz sobe.

»Glej to je usoda takih dékllic! Iz roke v roko! In najsi je še takó dostojna in poštena, venderle je cvet, katerega svalkaš po rokah!«

»Oh, kje pa najdeš sveže cvetove?« zavrne ga Vrbanoj kinično. »Toda pustimo to!«

In vsem trem je bilo takó prav; menili so se o drugih rečéh, a tudi ne več dolgo; prejšnji prizori in govori so ostavili nekaj neprijetnega, kar se nocoj ni dalo več izbrisati.

(Dalje prihodnjič.)

Jara gospôda.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

VI.

Dobrega pol leta pozneje je grobeljski župnik v nedeljo zjutraj med prvo mašo z lece oklical prvič, drugič in tretjič gospoda Andreja Vrbanoja in gospodičino Ančiko Kračino ter povabil vsakogar, ki bi védel o zadržku namerjanega zakona, da se zglaší v postavljenem obroku.

Ta novica je udarila poslušalcem siloviteje na uhó nego evangelij o poslednji sodbi; vse je bilo presenečeno, gospôda in kmetski ljudje; samó Matizarjeva Katra, ki je sléharno nedeljo klečala ob stranski izpovednici in bila zamaknjena jedino v pobožnost in v pokoro grehov svojih, ni se menila za lahni šum, ki je nastal po cerkvi. Ko je odšel župnik z lece in se opravljal v zakristiji za sv. mašo, stikalo je vse glave in šepetalo. Davkarjevim trem gospodičinam, sedečim v klopi pred oltarjem, zastajala je sapa, toda napele so ustna, češ: »To smo že védele — kàj pravega dobí!« Poštar in poštarica sta se pogledovala, kakor bi jima trebalo zdajci odpraviti trgovinskega ministra z »extra-pošto«; oba grobeljska trgovca, ki sta prihajala v cerkev navadno tedaj, ko je župnik završeval svojo propoved, in sta potem le pazno poslušala oklice in oznanila, zmožna sta bila v prvem trenutku samó jedne misli: »Kje bode kupoval?« ali takoj sta lažnivo zatrjevala drug drugemu: »Oh, to sem že davno védel!« — Notarjeva gospá, katera je imela svoj sedež pod leco med dvema kmetskima gospodinjama, ni mogla najti v svoji molitveni knjigi začetka sv. maše in je brskala zadi med litanijami; najrajši pa bi bila ušla domóv vzbudit soproga, zakaj Valentin je bil len, ni hodil k maši in je spal, dokler ni moral v pisarno. Da Vrbanoja in Ančike danes ni bilo v cerkvi, to je umevno, saj tisti po krajevni navadi ne gré v cerkev, kogar »mečejo z lece«; adjunkt Pavel pa tudi ni bil vsakonedeljski obiskovalec, in prav danes so ga radovedneži pogrešali. Učitelj, ki je oskrboval službo organistovsko, razgovarjal se je takó živahno s svojimi pevkami o najnovjšem dogodku, da je pozabil pedalov, ko je pozvonil zvonček ob zakristiji, oznanjajoč mašnikov pristop, ali tudi to je bilo brez pomena, zakaj cerkvenikov pomočnik, ki je vlekel mehove, šepetal je, pozabivši svoj posel, vedno še z davčnim eksekutorjem, kateremu je bila naloga peti bas v cerkvenem zboru. Med

kmetskimi ljudstvom po cerkvi pa je šlo od ust do ust: »Oh, ta Ančika, ta ima srečo!« — »Ta Krača, ta jo zadene!« — »No, sedaj bode pa še bolj vihal svoj nos!« — »Škrijce si bode napravil!« — »Od samega bogastva ne bode védel, kje bi se popraskal, kadar ga zasrbí!« — »I kaj, bogastvo? Šteti bode moral, šteti; saj je dolžan tisti Ančiki!« — »Pa pri sodišči — tam bode opravil, kar bode hotel; jaz bi se ne pravdal ž njim, če bi imel sto prič!« — »Béži, béži, še menj bode opravil! Škrijc je škrijc — tlačil bode Kračo, samó zato, da bode lepše videti!«

Takó je šumelo od ust do ust, od ušesa do ušesa, in šele ko so po naporu cerkvenikovega pomočnika zapele orglje, poleglo se je šepetanje. Po končani maši pa je hitela govorica z ljudmi na vse štiri strani. —

Adjunkt Pavel je čakal, da dobí svojo kavo. S kavo vred mu je prinesla strežnica tudi najnovejšo novico o sodnikovi zaroki. Kakor v obče ni bil vaje govornik s strežnico več, nego je bilo neizogibno treba, takó tudi danes ni črnil besedice, ampak pazno je vlival kavo na sladkor v čaši. Stoprav, ko je dekla odšla, pogledal je po golih stenah svoje sobe, na umazana tlà, potem se ozrl na pajčevine v kotu nad pečjó in nató, smodko užigajoč, stopil k oknu, kjer je imel razgled na dókaj širo ravan, po kateri se je vil med sivim vrbovjem in košatimi jeseni majhen potok. Zadi je vstajalo zeleno gorovje, prostrano in valovito; tù in tam so se z obrasteni brd lesketale bele stene posamičnih hiš. Prizor je bil lep, in jutranje solnce ga je še bolj krasilo.

Pavel pa je le nekoliko trenutkov gledal prijazna sela, ki so se mu v solnčnem odsvitu smijala takó ljubko.

»Tù jeden dom, tam zopet drug, tù žena in otroci, tam zopet prav takó!« — To je izustil skoro glasno. »In sedaj ta Vrbanoj!« pristavil je nehoté. Obrnil se je od okna in nejevoljno bacnil par neosnaženih čevljev izpod nog.

»Zavidam mu je ne, te — te Ančike!«

To je še mislil, ko je pil svojo kavo. Nekamo jezno je postavil čašo na mizo.

»In pa — da nikomur ni zinil besedice!« To mu je sedaj najbolj vrelo po glavi, ko se je odpravljaj z dóma.

V pisarno prišedši, najde pismo Vrbanajevo, v katerem mu sodnik nanzanja, da ima za nekaj tednov dopust in da njemu izroča uradno nadomeščanje. Ko se zvečer oglasi pri Krači, tudi Ančike ne vidi ondu; odšla je bila v mesto in za nekaj tednov se vrne s potovanja — soproga

sodnikova. Takó so zvédeli vsi naši znanci, pijoči nocoj pri Krači na zdravje in srečen zakon óbeh zaročencev.

Umevno je, da se je skrivàj mnogo šepetalo, ugibalo in zabavljalo; kadar pa je izprožil kdo napitnico, oblizano in nališpano po visokozvenečih frazah o iskrenem častitanji in prijateljstvu, vpilo je vse križem: «Živela!» in: »Mnogaja leta!»

Očeta Krače ni bilo domá, odpeljal se je k poroki, katera bi se zvršila drugi dan; Minče pa je po očetovem in ženinovem naročilu točil vino zastonj, kolikor ga je hotela gospódska soba, hlapcem in vaškim fantom pa je postavil polno vedro na dvorišče.

VII.

Pozno je bilo, ko sta se vračala Pavel in Valentin domóv. Za njima so iz odprtega okna Kračine krčme hrumeli neubrani glasovi divjega zbora, ki je mučil nocoj že tretjič »Zagorske zvonove«, tam iz nasprotne dobrane, kjer so odšli po stranskih stezah grobeljski fantje v sosedno vas, pa je odmevalo njih ukanje.

Pavel in Valentin ves dan nista bila skupaj in zvečer v krčmi se tudi nista mogla izgovoriti o denšnjem dogodku, takó važnem za grobeljsko družbo; vedno je bil kakov sosed vmes z vprašanji in opomnjami.

Sedaj sta bila samá.

»Kaj praviš ti?« vpraša prvi Valentin.

»Radoveden sem, kaj ti meniš!« izogne se Pavel.

»Bedastoča — največja bedastoča! Le ne vé, kam se je zagledal! V tiste črne oči, v ta tanki život? Vrag ga vzemi, ako bi ne dobil ženske s temi svojstvi in poleg tega vsega drugega, česar je treba takemu móžu. O denarji ne govorim — on je, kar se tiče potrebščin, oskromen mož in se bode vedno ravnal po razmerji, kakeršno vzmore, ampak ženske izobrazbe je treba! Kaj bode s to neumno púnico, ki se je naučila pisati in čitati za silo, ki sešteje nekaj števil, kadar jih je treba napisati s kredo na vrata, ki ti zná prinesti dobro spenjeno pivo, češ, da je vselej sveže, kadar se ji natakanje posreči; ki pa pozná vsaj v mislih vse tiste javne in skrivne grehe teh krčmar-skih beznic, po katerih se moramo klatiti, ako hočemo govoriti drug z drugim — kaj bode s táko ženo?«

»Kdo bi trdil, da taka žena ne more osrečiti možá, kakeršen je Vrbanoj?«

Pavel je dejal to nekamo lahkomišelnó, samó da je nasprotoval prijatelju, ki se je bil nenavadno razgrel.

»Ti tega sam ne veruješ — sicer bi —«

»No, kaj bi sicer?« hití Pavel.

»Sicer bi jo bil ti prej vzel nego Vrbanoj!« končá razburjeni Valentin.

Njegov tovariš se posiljeno nasmehne — na ta argument mu ni bilo najti hitrega in odločnega odgovora. Obstaneta na mostu, ki se tù vzpenja nad potokom, šumečim v globokem jarku pod njim. Lunini žarki se odsvitajo iz belih pen, ki se gosté dôli med razjedenim kamenjem.

»Da sem odkritosrčen, dragi moj,« zine zdajci Pavel, »moram reči, da bi mi bila ta deklica všeč; zakaj tudi ne? Toda — takó — kàr za ljubezen! Za ženo bi je ne maral!«

»No, vender!« deje notar malone zadovoljno. »In zató pritrdiš tudi ti, da je ukrenil Vrbanoj nekaj prav neumnega, nekaj, kar je odločilno zánj in za vso njegovo prihodnost! In kakor sodim, ne bode to korak k sreči njegovi!«

»Zakaj bi ne bil?«

»Pomisli, Vrbanoj ne bode vedno sodnik tù pri nas, in njega Ančika tudi ne bode vedno taka lepa vitka deklica, katero poljubiti mora biti posebna slast. Golobje življenje med štirimi stenami pre-
stane — morda že takoj! Andrej brez dvojbe še avanzira; svetovalec bode, morda pride še više; v večjih mestih bode služboval, in tam mu bode treba ožje družabne dotike s kolegi, vrstniki in njih družinami: kakó bodo gledali to neveščo točajko, ki do tedaj že izgubi vse, kar ima sedaj lepega in prikupnega: mladost in črne oči, šegavost in vitko rast, ki pa se ne bode znala obračati na desno ali levo in ne bode védela odgovora, kadar bodo skrite pušice letele nánjo v družbi, katera je ne bode štela jednakopravne po izobrazbi, bodisi splošni, bodisi samó družabni.«

»Napačno sodiš, dragi moj!« zine Pavel nekamo živo; »koliko jih poznaš tudi ti takih ženâ, ki kàr naravnost na laž postavljajo tvoje modrovanje. Mlada žena je zmožna vsake izobrazbe; taka bode, kakeršno si vzgojiš!«

»Ako me ljubi! Ako me takó ljubi, kakor sanjamo mi časih o ženski ljubezni, in če ji je poleg ljubezni, katera mora biti čista, brez vsakega egojizma, vcepljena v srce kal tistega ponosa — — —«

»No — kakšnega?« zasmee se Pavel na glas, ko Valentin nekoliko pre-
stane, ne da bi končal stavka. »Menda si pri konci s svojim modrovanjem?« pristavi ironično.

»Imenuj óni ponoš, kakor ga hočeš, samosvest, vzgojo, nrvnost —«

»Čakaj, pomagam ti!« deje Pavel smehoma; »imenujem ga kal tistega pravega ženstva, katerega iščemo takó zama!»

»Prav praviš!« pritegne Valentin resno. Našel ni izraza pojmu, kateri je pa vènder še obema, dasi sta ga imenovala, plaval nekamo temno pred očmi.

Bila sta že pred notarjevim stanovanjem.

»Ne jézi se! — Videl bodeš, kakó imenitna gospá bode še ta Ančika! Škoda — sedaj je ne smemo več objemati!« deje adjunkt kinično.

»Ti bi jo sedaj morda še rajši nego prej!« pravi Valentin nekoliko nezadovoljno, »in to menda navzlic svoji izborni teoriji o vzgoji ženâ po njih soprogih!«

»Spat pojdi spat, Tinče, in tiho hódi po stopnicah — petelin bode skoro pel!« pravi adjunkt smehoma in krene proti svojemu stanovanju.

(Dalje prihodnjič.)

Pridi zopet, čas pomládi!

Mojega srcá gredica,
Mnog si že pognala cvet;
Do cvetice zdaj cvetica,
Kdaj prikljije bujno spet?
Zima je zaméla tudi
Srčni moj odcvelil vrt;
Mórda, seme dróbnó, v grudi
Mrzli zaduší te smrt?

Zunaj divno mladoletje
Severov odgnal je piš,
Le po steklih rase cvetje
V oknih zameténih hiš.
Pridi zopet, čas pomládi,
In ovenčaj hrib in dol,
Pesmij v srci mi nasádi,
Raja mu prinési pol!

y.

Jara gospôda.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

VIII.

Lmeniten dan se je bližal Grobljanom.

Več mesecev že je propovedoval župnik ob raznih prilikah z lece, da bode letos prav sto let, odkar je bila ustanovljena domača fara, in da je treba kâr najslavesneje praznovati ta spomin. Njega besede niso padale na kamenita tlà, zakaj kmetsko in trško prebivalstvo, katero se navadno ni štelo med našo gospôdo, bilo je takoj silno vneto za posebno proslavo te stoletnice. Očetje in žene, vsi so bili jedini in tudi popolnoma zadovoljni s tem, da bode s slovesno božjo službo, s pokanjem topičev in z ofrom za cerkvene potrebe vse opravljeno; zvečer potem sevêda godba v krčmah, nekoliko plesa za mlade ljudi, starim pa zajamčena pravica, da se nekoliko napijô.

Pri gospôdi pa župnikov poziv tudi ni ostal glas vpijočega v puščavi. Trebalo ji je res že posebne prilike, da stopi iz svojega vsakdanjega gibanja in da vsakdo pokaže, kaj in kakó zná tudi tedaj, kadar ne gledajo nánj samó domače oči.

Ampak slavnost farne stoletnice bi bila premajhna, da je ostala samó med cerkvenimi stenami in se končala zvečer v zatohli krčmi s pretepom domačih in tujih fantov; prvo je za župnika, drugo je za kmeta, za gospôdo pa ne ostaja skoro nič. Ali kakor vselej v kritiških slučajih, takó se je oglasilo tudi tù več rešilcev, ki so izvirne svoje ideje vrgli med kritiški ugibajoče občinstvo.

Učitelj se je spomnil, da grobeljska šolska mladina še nima svoje zastave, dasi jo imajo že davno vse sosedne šole; notar Mali pa, ki je poleg svojih uradnih opravil čutil vedno neutešljivo potrebo, da se je vtikal v vse možne druge javne posle, presenetil je nekega večera družbo pri Krači s predlogom, da je o priliki farne stoletnice ustanoviti — gasilno društvo.

Razgovora je bilo veliko; o šolski zastavi ne toliko, zakaj tù se je vsakdo z majhnim doneskom odkupil jedenkrat za vselej; predlog o gasilnem društvu pa je provzročil obširno razpravo.

»Kje dobiti denar?«

»Kje člane?«

»Vse, vse — ako se le hoče!«

Takó je šumelo po Kračini sobi. Vrbanoj, ki je bil nocoj izjemoma posetil družbo — zakaj odkar je bil oženjen, prihajal je le malokdaj v krčmo — vrgel je sedaj in sedaj v razgovor ironično opazko, kateri pa ni bilo pravega odziva. Vsi so zmatrali vprašanje o gasilcih jako resnim in se stvarno razgovarjali jako živo.

Le adjunkt Pavel je trdovratno molčal in vlekel ob svoji pipi.

»No, ti pa ne zineš nobene — sevéda, ker pripadaš pravim kočarjem — danes tukaj, jutri tam!« razvname se zdajci notar. »Skoro bi ti želel, da ti zgorí tisti tvoj kovčeg s tremi pari nogavic! Morda si ga celó zavaroval za cel tisočak?«

»Ne jézi se, Tinče!« zasmee se Pavel; »jaz često ugibljem kàj drugega. Gospôda slavna, usojam si vas opozarjati na drugo važno stvar,« pristavi z zlobnim naglasom, »ki se pa tiče vprašanja, katero ste že rešili, kakor mislite!«

»Kaj? Kakó? Katero?«

»Jaz menim šolsko zastavo!«

»No ta je vender srečno pod kapom!« deje davkar.

»I sevéda! Denar je tù, zastava se tudi hitro kupi — blagoslavljala se bode tudi — ampak —« Adjunkt hudomušno prestane.

»No, kaj — ampak?« hití učitelj.

»Kumice še nimate — kumice je treba!« pristavi Pavel hladno.

Ta opazka provzroči za nekoliko trenutkov splošen molk.

»Kumice, ki zabije prvi žebelj v banderišče, ki podarí lep svilen trak, z zlatom in srebrom pretkan in prevezan ter ga pripnè na banderišče, potem pa pogostí šolsko mladino — te je treba, gospôda moja, o tem se razgovarjajmo!« Takó je modroval Pavel nekamo svojeglavno.

»To je lahko dobiti,« deje notar.

»Ne vém, ne vém,« méni dvojèč doktor-ranocelnik; »ta čast veljá nekaj desetakov; ne vém, ne vém!«

»Res je,« pristavi poštar in ziblje glavo; »šestdeset, sedemdeset — morda sto goldinarjev!«

»Kaj bode te ugibali, gospodje?« oglasi se Vrbanoj; »tukaj nimate izbirati — k notarjevi gospé pojdite; Tinče, ki si itak preveč služi, bode že plačal!«

»Kajpada!« zavrne ga notar na pol smehom, na pol nejevoljno; »jaz vém boljšo kumico: sodnikovo gspó! Domačinka je, najmlajša

med našimi gospémi in žena najvišjega dostojanstvenika, kar jih imamo v trgu — živela kumica: gospá Vrbanojeva!»

»Živela!» pritrđijo sodrugi, toda v vsem vzkliku ni nič odkritega, nič veselega.

Davkar se je spomnil svojih treh hčerá in njih tihe jeze na Ančiko, poštar še vedno ni mogel pozabiti, da je bila prej točajka, Tinče je pa s svojim predlogom hotel biti zlobnejši, nego se mu je posrečilo, zakaj tudi on se še ni mogel prav privaditi Ančiki kot sodnikovi soprogi. V medsebojnem pogovoru jo je še vedno silno težko nazival »gospó«. Trgovca, ki sta nocoj tudi sedela v družbi, kričala sta sicer na ves glas in pritrjevala predlogu, pod mizo pa sta se tiho sporazumljena dregala s koleni.

Vrbanoj se je na pol protivil; toda videti je bilo vender, da mu ta misel ugaja. Učitelj pa je ves vnet v jednomer hitel: »Vi dovolite, gospod sodnik, da naprosim prečastito vašo soprogo — kaj ne, da dovolite?«

Doktor je pritrjeval: »Sevéda, sevéda!» v tem pa po stari navadi trkal davkarja na ráme in v svoji zlobni šali pristavil: »Glej, prijatelj, takšna čast gré samó gospém, samó gospém!» Davkar mu je odgovoril samó z divjim postranskim pogledom.

Pavel se je pri tem izvrstno zabaval; govoril ni, toda videl in čul je vse dejanje in besedovanje ob miznem okrožji in čutil tiho zadoščenje. Bil je sploh čudna zmes lahkoživega in vender resnega, nebrížnega in vender strastnega človeka. Podoben je bil plavaču, ki je vajen trdnó in vestno plavati blizu brega, kateri pa, kadar ga slučajen val potisne proti sredini reke, ni zmožen misliti več na breg, ampak samó na to, da plava dalje — dalje na površji — brez misli, koliko časa mu bode vztrajala moč.

Z Vrbanojem sta bila na videz dobra prijatelja; toda jednaka službena leta in poleg tega uradna podrejenost njegova sošolcu sodniku, óni prizor iz dijaških let, različni nazori — vse to je storilo, da je bila ta prijateljska vez silno tanka. In skoro po Vrbanojevi poroki je Pavel — sam ni znal ni kdaj ni kakó — pogrešal Ančike; pri Krači mu ni več godilo, drugje še menj; zató je ostal sicer zvest stari prijaveni mizi, ampak vesel je bil le tedaj, kadar je vrgel preporen predmet v družbo, dasi se sam ni rad spuščal v boj.

Čutil je tudi, da mu boljša polovica let, prisojenih mu po človeški previdnosti, polagoma poteka; on pa še vedno takó sam — takó sam! Da se še ni oženil, to je bilo pri takem značaji popolnoma

umevno. Dasi se žensk ni bal, ampak lahkoživo in nebrižno prišel tù in tam majhno ljubezen, premišljaj in presojal je vender vselej resno in tehtno, kakó bi bilo môči ženo in potem — otroke rediti in vzgajati, poleg tega pa svojemu životu dajati vsega, česar je vaju. In račun je bil vedno pasiven. Takó je trdno in vestno plaval ob bregu samčevem, slučajnega valčka pa še ni bilo, da bi ga odnesel proti sredini.

Ko se je Vrbanoj oženil, udarila je Pavlu misel v glavo, da bi bil on takisto lahko vzel to — Ančiko. In samoljubje, ali nekovo drugo čustvo, tajno in neopisno, dejalo mu je, da bi Ančika imela morda njega rajši nego Vrbanoja. Sedaj, ko je bila izgubljena zánj, zdela se mu je tem vabnejša, in to čustvo mu je raslo od tedna do tedna, od meseca do meseca.

Vrbanojev zakon je bil doslej srečen. Praznovati jima je bilo skoro obletnico svoje poroke, in Grobljani, ki so imeli iz prva silno veliko govoriti o tej »jarogospôdski« Ančiki, utihnili so polagoma. Semtertjà se je še vnel razgovor o novem klobuku, katerega ji je kupil sodnik za praznike in katerega je ona — čudom se je bilo čuditi — nateknila na glavo prav takó, kakor je moralo biti. Davkarjeve gospodičine so tudi prav vesele pripovedovale, da gospá sodnikova, ko jih je posetila, ni védela, ali bi sedla na desno ali na levo stran njih zofe, katera je bila, kakor so čestokrat poudarjale, pokrita z naj-novejšo moderno preprogo. Samó izkušnosti davkarjeve Evfemije se je posrečilo Vrbanojevu privedi na pravi prostor takó, da nihče ni zapazil nje nerodnosti; pol ure pozneje pa je védel to v Grobljah vsakdo, kdor je imel le količkaj razsodnosti v takih važnih rečéh.

Za nekoliko mesecev pa tudi teh in enakih pravljíc ni bilo več. Ančika si je pridobila dobro prijateljico — Valentinovo soprogo. Nihče ni védel, tudi gospé sámí ne, kakó je to prišlo, saj je imela pl. Malijeva celó nad deset let več od Ančike, in notar tudi ni káj rad videl te njiju razmere; toda navzlic vsemu je bila gospá Vrbanojeva malone vsak dan pri Valentinovi soprogi, in to pogosto občevanje z mirno, izobraženo ženo ji je bilo najboljša šola. Prav iskreno pa vender nista mogli občevati; nekova nevidna stena je bila med njima.

V zadnjem času je tudi adjunkt Pavel večkrat prihajal k notarjevím. Bistro okó gospé Malijeve je skoro zapazilo, da se ti poseti vršé najgotoveje tedaj, kadar je bila Vrbanojeva pri nji, in da se Pavel ni nikdar izognil priliki, spremiti jo domóv. Govorila je o teh opazovanjih tudi svojemu soprogu, toda Valentin jo je zavrnil malone

osorno: »Béži, béži! Mogoče, da ravná takó zgolj iz nagajivosti, ali pa mu je dolgčas! Resnega ni nič; ti Pavla ne poznaš; sploh pa — čemú hodi ta Vrbanojka zmerom semkaj?«

»Meni ugaja; nepokvarjena, dobra stvarca je to!« pravi ona.

»Haha!« zasmije se Valentin; »ti tudi poznaš še malo žensk, draga moja!«

»Gotovo ne toliko kakor ti,« deje soproga nekoliko zbadljivo, »in takó temeljito znanje bi me tudi ne zanimalo! Kar se tiče Ančike, no, tù si ti morda kàj bolje poučen —«

Valentin se sedaj zasmije na ves glas.

»Saj véš, kakó sem prej sodil in kakó sodim še sedaj o tej Vrbanojevi ženitvi! Toda jaz sem jeden tistih ljudij, katere je lahko prepričati. Bog ti daj srečo, ljubica moja, da vzgojiš iz te Ančike kàj posebnega, nji v prid, Vrbanaju v srečo! Pavlu pa na podtikaj slabih nakan!« — — —

»Jaz tudi mislim, da je gospá Vrbanojeva najprej poklicana za ta častni posel,« rekel je adjunkt prav resnega lica, ko je potihnil prvi šum. Valentin ni védel, kakó in zakaj se je v tem trenutku spomnil ravnokar omenjenega razgovora s soprogo. Vse ga je dirnilo nekamo neprijetno.

»Bodemo videli!« izpregovori v tem sodnik, in v teh besedah je bila tudi zagotovljena njegova in Ančkina udeležba pri namerjani slavnosti.

Valentin vender ni mogel mirovati.

»Torej — blagoslavljanje šolske zastave, zabijanje žeblicev, slavnostni govor —«

»Tega bodeš ti govoril,« zakriči adjunkt.

»Četudi!« deje Valentin.

»Potem ustanovitev gasilnega društva — banket —« pristavi Pavel.

»Zvečer pa bal paré — v rokavicah in brez rokavic! Prosim gospod učitelj, da ne pozabite nobene učiteljice našega okraja — vse je treba povabiti — deklet imamo premalo!« pošali se notar.

»Čuješ li, prijatelj davkar?« vzklikne doktor in zopet potrka svojemu sosedu na rame; »deklet imaš premalo, tega ti ni še nihče rekel!«

»Ne vém, ali si pil preveč ali premalo?« razhudi se davkar, dočim se drugi glasno smejejo.

»Premalo, premalo!« zagrohoče se ranocelnik, »zakaj če bi bil preveč — saj véš: in vino veritas — tedaj bi tudi jaz na vse kriplje trdil, da imaš tudi ti preveč — deklet!«

Davkar si ni mogel več pomagati; hudomušnemu sosedu je vrgel debelo psovko v uhó, da jo je slišal samó ta, a mož-doktor je imel trdo kožo in se ni menil za take malenkosti.

»Da mi zagoriške učiteljice ne pozabite!« sili poredni Valentin, »jaz ji bódem še posebe pisal.«

»Dobro, dobro!« razveselí se Vrbanoj.

Pavel je storil, kakor da je preslišal zadnji opazki.

»Pa gospoda Franciška iz Babinega polja! Kaj ne, gospod poštar?« vzklikne na glas,

»Vrag ga vzemi!« zagodrnjá le-tá; in ko odmeva smeh vse družbe od štirih sten, pristavi še v duhu s postranskim razkačenim pogledom na zlobnega adjunkta: »In vas ž njim!«

(Dalje prihodnjič.)

Déklici.

Kdor vidi te, déklica, vsáko te hváli
In v svoje pogovore vpleta.
Žar tvojih pogledov mladeniče pali,
Ljubezen jim v srcih zanéta.
A náte pogléd moj globoko me žáli,
Ker znane so zanjke mi svéta.
Opasna lepota!

Kot v jadernem viru hitevajo vali,
Potapljajo v prěšlost se leta,
Pomládi cvetica se rdí na obali,
Pozimi je s snegom odeta.
Kar lepega v solnčnem se viru zrcali,
Za plen si begočnost obeta
Minljiva lepota!

Da tudi obrazi usihajo zali,
Ne mislite, cvětna dekleta,
Ko starosti so se vam dnevi prikrali,
Zakličete toge prevzeta:
Cvetovi obraza nam niso ostali,
Ostala so srca brez cveta.
Pogubna lepota!

Dolénjec.

Jara gospôda.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

XI.

«Pustite, kolikor hočete, ujamem vas!»

»Ne bodete me! — Nikdar ne!»

»Oh, gotovo!»

Z brzim skokom je bil preko nizkega jelševega grma tikoma pred njo, ki je prihitela okrog ovinka rebra, čez katero se je podila vsa družba.

Oni so se drevili na nasprotno stran, ta dva pa sta stala sedaj samá v temni senci mladega gozda, tihega in dehtečega, kakeršen se kaže le na jasni večer poznega polletja.

»Imam vas!»

»Ne, nimate me še! Pustite me!»

Jezno je razpela svojo pahljačo in si hladila vroče lice; a takoj je hotela mimo njega smukniti v grmovje nizdolu.

Ali on je bil urnejši. Ujel jo je okolo pasa in pritegnil k sebi.

»Kazen treba plačati!» sopnil je.

»Pa tam gôri — vpričo vseh!» vzkliknila je ona in ga udarila s pahljačo po lici ter se mu izkušala izviti.

Oba nista znala, kakó razvneti sta.

»Ančika!» šepnil je on, in ker mu ni imela moči braniti, pritisnil jo je k sebi in jo poljubil na ustna.

»Pustite me, gospod Pavel!» zaklicala je sedaj glasno, in ko jo je izpustil, vender se ni genila z mesta, nego z rokami si zakrila obraz in glasno zaihtela.

»Sram vas bodi! Pustite me! Kaj sem vam storila, da takó ravnate z menoj?»

Takó je šlo očitanje bruhoma vánj, on pa je stal poparjen, nem pred njo.

Toda zdajci se ojači in govori kakor glumač na odru:

»Storili — storili mi niste ničesar! A vender — nesrečen sem, ker sem vas izgubil! Ne veste li že davno, da vas ljubim, da nimam drugih mislij, drugih željá nego jedino na vas, le vas — Ančika!»

»Haha!» zasmijala se je na pol veselo, na pol trpko; »zakaj mi pa tega niste prej povedali?»

»Prej?« dejal je Pavel in ponovil mehaniško: »Prej — kdaj prej?«
Gospá Vrbanjeva si je naglo otrla solze in stopila na stezico, ki je tekla tù pod smrečjem in robidovjem.

»Vrniva se! Pogrešali naju bodo!« velela je hladno, Pavel pa je korakal molčé za njo. Tikoma pred njima izza roba se je že glasil govor in smeh drugih.

Skoro so bili vsi skupaj. Vrbanoj je držal učiteljico Juliko za roko, učitelj je bil ujel notarjevo soprogo, in Minče je neusmiljeno tiral jedno mlajših davkarjevih deklic. Trgovca in več studentov, ki so sedaj uživali svoje počitke, privojevali so si bili takisto večinoma vsak svojo družico, le zadi globoko v grmovji je še težko sopihal jeden samec: naš poštar, ki se je bil tudi podal v to nevarno igro, uprizorjeno po jednom mlajših gospodov.

»Hej, hej, gospod poštar! Ali vas je kap zadela?« vzkliknil je adjunkt Pavel, ki je ravno prispel do družbe ter naglo našel predmet, na katerega je hotel obrniti pozornost drugih.

»Oh, preklicano! Jaz nisem več takov, da bi prekopicaval kozle kakor vil!« zagodrnjal je poštar v svojem grmu. Bil je brez družice, in ker je šla igra na to, da si vsak izmed igralcev ujame jedno izmed udeleženih gospá in gospodičin, katerih pa je bilo po jedno menj nego gospodov — pričakovati mu je bilo obične kazni.

Le-tá in vse druge, kar jih je izviraló iz te igre, zvršile so se potem slovesno na skupnem zbirališči. —

Nocoj je bilo pred večerom farne stoletnice, in že ves popóldan so porabili naši znanci za majhen izlet na bližnjo trško gorico, kjer se je kratkočasila družba ob pečenem krompirji in suhi svinjini, ob vinu in pivu, glasovih velikanske harmonike, katere je vlekel trški organist, in ob raznih igrah, ki jih je uprizarjal sedaj ta, sedaj óni. Zvečer pred odhodom so hoteli užgati še velikanski kres. —

»Kaj ti je? Ali ti ni dobro?« vpraša Vrbanoj svojo soprogo, zapazivši jo prav tedaj, ko je bilo treba zapaliti ogenj, slonečo zadi planote ob debeli hruški. Ondu je bila nekoliko prej zbrana večja družba, ki je pa sedaj pohitela vsa tjà blizu velikega kupa smrečja in trhljadi, nagrmadene ob griči; od tam se je odpiral najširši razgled.

»Glava me boli! Pa bode skoro bolje!« deje ona malomarno.

»Preveč si se utrudila!« méní on in hoče oditi.

»Da se le ti nisi!«

Nekov čuden naglas v teh besedah je provzročil, da se je Vrbanoj zopet naglo obrnil.

»Jaz? Kaj hočeš s tem?« pravi malone osorno.

»No, kaj neki? Kaj se bodeš delal? Saj véš, s kom se trudiš ves popóldan! Mene nisi lovil, mene, ampak tisto — tisto staro devico, tisto — učiteljico si ujel, tisto si moral ujeti!«

»Ančika, ne bodi brezpametna!« zavrne jo Vrbanoj na pol sme-homa, na pol nejevoljno. Akotudí si je v prvem trenutku rekel, da je res nekoliko zanemarjal svojo ženo, vender ga je silno neprijetno zadel glas, s katerim je izrekla svoje očitanje. Nekaj surovega je zve-nelo iz njega; takó vsaj se mu je dozdevalo.

»Le pojdi, pojdi zopet tjà; težko te že čaka!« hití Vrbanojka. Sodnik je kratek trenutek premišljal; toda jeza ga je prevzela.

»Vêdi se vender takó, kakor se spodobi!« dejal je, kakor bi karal porednega dečaka.

A tukaj je slabo naletel.

»Kakor se spodobi — spodobi! Sevéda, to je vedno tisto oči-tanje! Kakor bi se ne trudila storiti vsega kar hočeš, kakor bi ne pazila vedno na to, da govorim takó sladko, takó lažnjivo, takó olikano kakor davkarjeve gospodičine — kakor bi se ne trudila ravnati takó kakor druge gospé! Zakaj — čemú si me pa vzal? Nisi li védel, kakova sem, kaj znam?«

Vse to je kàr bruhalo iz nje, tiho, polglasno, a zató tem silo-viteje jedinemu poslušalcu.

»Mólči!« velel je Andrej in se malone plaho ozrl proti glasni družbi, sredi katere je sedaj vzplamtel prvi zubelj ob visoki grmadi. Jeden izmed gospodov se približa hruški.

»Milostiva gospá — kje pa ste? Andrej, kje pa imaš gospó?« zakliče na glas. Bil je adjunkt Pavel.

»Pravi, da jo glava bolí,« odgovorí sodnik.

»Oh, mislim, da bode skoro bolje!« vzklikne živo Vrbanojka in se oklene Pavlove roke, ki jo je bil naglo ponudil. Takó odideta k ognju, sodnik pa malomarno zvižgaje za njima.

S tem zvižganjem je hotel utešiti razburjenost, ki ga je obšla. Nekamo neumeven, toda silno bodèč mu je bil še vtisek, katerega so napravile zadnje besede Ančkine: »Zakaj — čemú si me pa vzal?«

Vender ni utegnil premišljati o tem.

Tukaj pred njim je plapolal velik ogenj proti jasnemu, z zvez-dami posejanemu nebu, in sedaj in sedaj se je utrgal kos plamena, švignil nekoliko pedíj kvišku in ugasnil v dimu, ki se je krožil na široko nad grmado. Mladi ljudje zapojó veselo pesem, tam ob stráni

pokne nekaj topičev, in v občem oduševljenji dvigne učitelj svoj kozarec ter napije kumici šolske zastave, katero bodo jutri blagoslavljali.

Adjunkt prinese urno kozarec in ga potisne Ančiki v roko.

»Živela kumica!« zazveni iz nova, organist potegne ob harmoniki:

»Mnoga leta živela!« in ves divji zbor zapoje za njim.

»No, Andrej, ali ne bodeš trčil?« vzklikne notar Valentin, ki je bil vzpričo raznega popôldanskega veselja že ves rdeč v lice.

»Gospod sodnik — z menoj tudi!« oglasi se poleg Vrbanoja Julika, zagorska učiteljica.

»Kozarca nimam, kozarca!« hiti sodnik.

»Ná, tukaj je moj!« izpregovorí Ančika, stoječa nekoliko korakov pred njim, in mu ponudi čašo, ne da bi se ozrla v družbo, ki je obstopila soproga.

Andrej je trkal in pil.

Skoro je bilo po velikanskem kresi; v žareči kup je vrgel napósled pijan student nabasan topič, da se je glasno kričèč vse razbegnilo; potem pa je pok in zasvit razpršene žerjavice naznanil, da je konec denašnji veselici.

X.

Drugega dné se je vršil vzpored natanko in točno, kakor je bilo določeno. Nekoliko malotnih nezgod tudi ni izostalo. Pri véliki maši so trški pevci, pomnoženi z nekaterimi menj izurjenimi dijaki, »vrgli« slovesni »benedictus« — kakor se pravi v pevskem jargonu — ker je jeden vodilnih glasov za pol sekunde prezgodaj »udaril« vmes; pri zabijanji žebljev v pozlačeni drog šolske zastave se je doktorju-ranocelniku pripetila nesreča, da se je spoteknil ob stopnicah, držečih na oder, in se moral oberóč ujeti, da ni položil vsega telesa na surovo obtesane, z bršljanom preprežene deske, kar sevêda ni povečalo dvoj-bene oduševljenosti, s katero je gledalo trško in kmetsko prebivalstvo vse slavnostno dejanje; in ko se je vršil osnovni zbor gasilnega društva, pokazal je takoj zli duh razpora svoje rožičke: osnovalci so bili razdeljeni v dva tabora, v spodnje in v gorenje Grobljane, in vsaka teh dveh strank je hotela vse gospodstvo v društvu, ki se še ni porodilo. Koncem so se potolažili vsi s tem, da so denašnje volitve le začasne in da bode treba odločilno besedo izpregovoriti šele tedaj, ko bode društvo potrjeno po poklicanih oblastvih.

Zató je na večerno veselico prišlo napósled vse najboljše volje.

Veselica je bila v gorenjih prostorih Kračine krčme. Nekoliko drugih gostilničarjev je sicer zabavljalo, toda ker je oče Krača izredno

požrtvovalno izpraznil celó svoje zasebno stanovanje in ker je bila gospá sodnikova — ali kakor so ji drugi še vedno dejali — Kračina Ančika — kot kumica šolske zastave danes prva odločilna oseba, ukrenil je slavnostni odbor, da mora biti tukaj — bal paré. Notar Valentin je tekal ves dan semtertja. Svoj dobro priučen slavnostni govor je bil srečno zvršil, potem pomagal bodoče gasilce miriti in sedaj je z učiteljem, nekaterimi davčnimi uradniki, z ranocelnikom in jednim trgovcem opravljal posle vzprejemnega odbora in rediteljstva za večerno veselico.

Vse je šlo gladko, in okolo devete ure so že plesali prvo kadriljo.

Sodnik je bil s soprogo že davno navzočen, in prvo kadriljo si je bil izprosil notar pri Ančiki. Nocoj je bilo Valentinu jedno, najsi je Vrbanojka taka ali taka, pozabil je vse predsodke in mržnje; bilo mu je le do tega, da se slavnost vrši toli dostojno, kakor je to mogoče v Grobljah. Med kadriljo šele se je prikazal adjunkt Pavel.

(Dalje prihodujič.)

Balada o prepelici.

V poletno noč odmeva: »pet pedij!«
Sicer ni niti šuma niti klica;
Le v tesni kletki drobna prepelica
Bedi in poje, ko vse mirno spi.

V polmračni sobi na blazino belo
Naslanja težko glavo mlad bolnik
In vrača se v prežite kratke čase:
Razvija se pred njim življenje celo,
Mnog hípec lep, mnog jasen gleda lik,
Veselih pesmij čuje znae glase . . .
Posluša in smehljá se,
Češ, skoro se povrne krasna dôba,
Saj če si mlad, še daleč je do grôba — —
V poletno noč odmeva: »pet pedij!«

Fr. Gestrin.

Jara gospôda.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

ostal je med vrati, kjer se je poleg slavnostnih gostov gnetla in tiščala tolpa Kračinih hlapcev in dekel, vsa zamaknjena v tuji ples, katerega so mnogi izmed njih videli prvič.

»Zakaj takó pozno?« vpraša za njim Vrbanoj, silèč skozi gledalce. Prišel je iz sosedne sobe, kjer so si starejši gospodje s pivom gasili žejo.

»Še vedno prezgodaj!« méni Pavel mehaniški, toda očij ne more ločiti od gospé Vrbanojeve. Stala mu je ravno nasproti, živo govorèč s svojim plesalcem, toda izza pahljače je žarelo nje okó v Pavla. Vrbanoj tega ni zapazil.

»Kdaj začnemo pušiti?« vpraša očito dolgočasen.

»Ne vém! Tinčeta treba vprašati; strog reditelj je!«

»Haha, dejal je, da šele ob jednajstih! Ko bi se le kakov tarok dobil!«

Takó godrnjaje odide sodnik. Skoro potem je v stranski sobi kvartal z ranocelnikom in póstarnim graščakom iz bližine.

Kadriljo je vodil jeden domačih studentov, mlad jurist, tržanov sin, ki je nocoj prvič uvêdel slovenski velelni jezik. Plesal je z davkarjevo Evfemijo, in ta okolnost je storila, da so bili vsa davkarjeva družina in njih znanci kâr vneti za to novost. Semtertjâ se je kakova dvojica namuznila, sósebnó ženske, toda zgolj iz zavisti. V obče pa je slovenščina ugajala plesalcem, ker je bila mnogim kadrilja deveta vas, francoščina pa vsem — deseta. Jurist-reditelj pa je bil tudi vzoren mladenič. Ves večer je pil samó kisló vodo in bil trezen kakor podstrešna podgana v pomladanski suši. Ali svoj posel je umel izvrstno in je takoj, ko je nastal najmanjši nered v vrstah, ukazal zopet nastopiti iz početka. Bilo je kakor v plesni šoli.

Valentinu je to jako ugajalo. Ves dan je imel druge misli in skrbí, tičoče se te velike slavnosti, in sedaj pri plesu ni védel pravega predmeta za razgovor z Ančiko. Ta četvorka in vsi slučajni dogodki med plesom pa so mu dajali najbližje gradivo, in pedantiška strogost rediteljeva je provzročila, da je vso družbo napósled obšla nekova tajna, dobrodejna veselost. Tihi in glasni dovtipi so leteli tjâ in sém, in vse je bilo dobre volje.

Tudi Pavel je posezal vmes z opazkami; natikal si je rokavice, šepnil nekoliko besed sedaj tej, sedaj óni plesalki, ki se mu je približala; vender pa je nestrpno čakal, da bi bilo že konec četvorki. Čakal pa je dolgo, zakaj reditelj je uporabljal vso svojo vednost, katero si je bil nabral po dunajskih plesnih zabavah, da jo je kazal v zadnjem oddelku, in šele ko je oblastno zaklical neizogibni »chassé-croisé« — slovenščina ga je tù zapustila — oddehnili so se tudi drugi. Utrujeni so bili, toda le toliko, da so si želeli kratkega odmora za novo zabavo.

Ko so se uvrščali pari za izprehod po sobi, prihitel je Pavel k Vrbanojki.

»Takó pozno prihajate?« dejala je ona, kakor je bil rekel nekoliko prej nje soprog.

»Dà, dà, to je nemarnost, silna nebrižnost!« pristavi notar, oti-
rajoč si pot s čela.

»Tebi je vroče, Valentin!« deje adjunkt, »dovóli, da spremljam gospó! Dovolite li?«

Ančika ne zine besede, nego naglo položi roko v Pavlovo. Valentin zadovoljen odide.

Vrbanojka je bila še vsa razvneta po končnem urnem plesanju in si je v jednomer pahljala vroče lice.

»Težko sem vas že čakala!« izpregovori hipoma, ko Pavel dolgo ne vé odgovora.

»Mene? Zakaj?« vpraša jo osupel.

»Povedati vam moram nekaj!«

Ne da bi odgovoril, krene Pavel iz kolobara, v katerem se izprehajajo dvojice, in pokaže na kotiček pri oknu, kjer je bila napravljena od smrečja in bršljana majhna lopa. Dva stola sta bila v nji. Vrbanojka nekoliko postane, predno vstopi.

»Vam li ne ugaja?« vpraša Pavel.

»Ne, ne — vender bodisi! Le sédiva semkaj — nalašč sédiva!« šepne Ančika. Svoj stol potisne takó, da lahko zrè po vsi dôkaj širi sobani, Pavel pa se odmakne nekoliko v ozadje. Kót je bil kakor ustvarjen za tajen razgovor, ali prav zató je bil tudi popolnoma pripraven, da so vánj in v óna, ki sta si ga izbrala, leteli vsi postranski pogledi mimo šetajočih plesalcev in da so se ju tikale vse zlobne in zbadljive opazke.

»Kaj mi poveste?« prične Pavel, ko sodnikova gospá v jednomer gleda mimošetajoče dvojice, in to nekamo bojazno, kakor bi ji

bilo že žal, da je šla v ta kotichek. In prav v tem trenutku pride mimo Orlova Julika. Vodil jo je domači učitelj in ji pripovedoval o svojih učnih uspehih.

Vrbanojka se obrne, toda dobro čuti skoro pazne poglede ónih dveh.

»Kaj ste dejali? Koliko šolskih zamud?« vpraša potem Julika svojega spremljevalca. Preslišala je bila vse, kar je bil óni ravno govoril.

»Kaj ste dejali?« deje sodnikova soproga v tistem trenutku svojemu sosedu.

»Jaz? Ničesar! Čakam samó, da mi kaj poveste. Obetali ste mi vender!«

»Dà, dà, povedati vam moram! Ali tajno je, tajno — a jezí me, grozno me jezí; pa vi bodete molčali!«

»Kakor —«

»No le čakajte, saj vém, da bodete molčali! Ta Julika, ta póstarna gospodičina iz zagoriških hribov, izmislila si je nekaj! Glejte, kakó ste bili sinoči nerodni, neumni.« —

»Gospá! Kdaj?« hití Pavel.

»No — tam góri v gozdu, potem pa pri kresi!«

»Ne umejem vas!«

»Skoro me bodete umeli!«

Vrbanojka v tem utihne, zakaj óni učiteljski par se zopet bliža, in dasi ni bilo verjetno, da more kdo čuti njiju tihi razgovor, vender si ne upa izpregovoriti, dokler sta óna dva blizu.

Pavel je to slutil in je na glas govoril o prelepih uspehih, katere ima in jih mora imeti nocojšnja slavnost.

Sedaj sta bila Julika in učitelj že nekoliko korakov od lope, in Vrbanojka je zadovoljna opazila, da sedata v drugi kot k peči, ki je bila takisto zastavljena s smrečjem in zelenjem kakor ta lopa.

»I, glejte jo, to starikavo devico! Sedaj pa prav takó sedí za plotom, kakor je trdila —«

»Kaj je trdila?«

»I kaj? Pravila je danes, da sva se midva sinoči tam góri poljubljala!«

»Vi se šalite — gospá!«

»Ne ne, prav nič se ne šalim! Minče mi je povedal, in on zvé vse; govorilo se je o tem, večja družba je bila zbrana — ti studentje, trgovci — stavila bi, da davkarjeve že vedó vse to!«

Glas se ji je tresel, in iskala je robca, da si otrè solze, katere ji je silila jeza v očí.

»In — Julika je izprožila to govorico?« pravi Pavel, ne da bi kazal kaj razburjenosti ali nejevolje.

»Dà, dà, Julika! Ne vém, kaj je videla?«

»Videti ni mogla ničesar, slišati tudi ne, potolažite se, Ančika!« Ogovoril jo je nocoj prvič zopet z nje krstnim imenom, kakor je bil temu prej vaje.

»Pa vender ste krivi vi — vsega govoričenja!« —

»Nikar ne mislite več na Minčetovo blebetanje! Čakajte, sam ga vprašam, potem pridemo stvári na kraj!«

»Ne, ne, Bog varuj! Minčeta pustite v miru! Obetajte mi!«

»Kakor velite! Toda, Ančika, najsi bi bilo to resnično —«

»Kaj resnično?«

»Da bi vas bil smel, da bi vas bil mogel poljubiti —«

»Pustite me!«

»Nikar ne vstajajte! Glejte v óni lopi pri peči so vedno oči odprte in zró semkaj v naju.«

Godba prične z mazurko.

»Milostiva gospá — ta ples?« končá Pavel prejšnji svoj opomin.

Plesala sta molčé, ne da bi se ozrla drug v drugega; ampak sklenjene roke — nje desnica in njega levica — govorile so jezik, umeven vsakomur na prvi pogled.

Čakalo pa je že več drugih plesalcev, ki so hoteli izkazati denašnji »kumici« vso čast, kolikor so je mogli. Adjunkt je poiskal druge gospé in gospodičine, a vse po natančnem preudarku: je li plesati s to ali z óno? Kotiljon — brez tega bi bila vsa veselica ničeva — plesal je zopet z Ančiko.

Med odmorom je bilo napitnic v izobilji; kjer so doslej starejši gospodje, tržani, gasilci in drugi pili pivo in vino ter kvartali, uprizorili so plešoči mladeniči naglo obednico; tù so imeli pečeni purani iz prva največjo nalogo, potem pa se je pričelo nazdravljanje. Sodnik in njega soproga, notar Valentin z ženo in Juliko, Pavel, učitelj, davkarjevi in jurist-reditelj, sedeli so skupaj, in sedaj se je ravnalo vse takó, kakor bi ne bilo zavisti ali zlobnosti, mržnje ali hudomušnosti na svetu, ampak vse zgolj dobrovoljna veselost, nocoj pa le čustvo zadoščenja, da je vsakdo zastavil svoje moči v sijajen prospeh te veselice.

Po odmoru se je pričelo plesanje še živahneje nego prej. Ko so okolo treh zjutraj odhajali nekateri oddaljeni gostje, spremil je Pavel graščaka, ki je ves večer tarokiral z Vrbanjem, do vozá.

Vračajoč se po stopnicah, sreča vrhu hodnika Ančiko, ki je hotela v sobico, kamor so bili za ta večer postavili vso opravo iz

drugih sob, slavnosti namenjenih; tam je imela tudi svojo garderobo; za druge gospé je bila le-tá pripravljena na nasprotnem konci.

Nikogar ni bilo blizu; na steni je brlela gasneča luč, tam iz plesne sobe pa so zveneli glasovi divjega valčka.

»Ančika — sedaj pa vender jeden poljub!«

»Ne, ne!« sopne ona in poskusi uiti v sobico. Ali on je že tikoma za njo in zaprè vrata za seboj.

»Ančika, Ančika moja, ali še vedno ne véš, da te ljubim?« šepne Pavel in jo potegne náse ter poljublja njen obraz.

In ona v svoji slabosti ne vé ugovora. —

Ko so se razhajali, žarilo se je nebó na vzhodu in hladen vetrič je valil lahko meglico čez travnike pod grobeljskim trgom.

»Lepó je bilo; prijetno, brez prepira — kakor ga imamo vedno!« dejal je Vrbanoj, poslovivši se od ostalih gostov, ki so krenili na drugo stran. Pavel je šel s temi.

»Lahko noč! Lahko noč! Dobro jutro!« zvenelo je od vseh stranij.

Sodnik je ponudil svoji ženi roko, toda ni je vzela. Molčé je stopala poleg njega in zrla v meglico, ki se je kobalila v ravnini in ji rosila tančico nad obrazom. Tudi pod tančico je bilo rosno, ali te kaplje so bile grenke, pekoče . . .

(Dalje prihodnjič.)

O slovenskih in nemških čitankah na naših srednjih šolah.

(Dalje)

V. Neumannove čitanke.

Izmed vseh čitank, vsaj kolikor jih je meni znanih, ustrezajo »instrukcijam« samó Neumannove.¹⁾ Neumann je pa tudi jedini izmed čitankarjev, ki se »instrukcijam« ni po robu postavljaj niti jih popravljal, ampak se jih je oklenil (kar se prav za prav umeje samó ob sebi, toda se ne zgodi vselej), iskreno se vánje zamislil, uvidel, da je njih načrt dobro premišljen (»wohl-motiviert«). Navidno njih nejasnost in negativnost gledé na materijalno stran je tolmačil čitankarjem v prid, češ, da jim je zagotovljena baš po njih

¹⁾ Znane so mi še neke čitanke, ki so urejene po Neumannovem načelu, in sicer óne, ki so jih sestavili Niedergesäß, Sommert in Branky za učiteljišča in so izšle v c. kr. zalogi šolskih knjig.

večinoma uravnani takó, da morejo poklicani gostje povsod brez posebnih težav do medú. Zató pa lahko pričakujemo, da v cvetu samem — na ónem poti namreč, katerega morajo premeriti tudi krilate živalce s sesalom ali celó z životom — ni brezpogojnih zaprek poklicanim gostom, temveč samó tvorine so, ki zapirajo pot nepoklicanim živalcam in ga kažejo poklicanim posetnikom.

Omenjeni dvojni nalogi ustrezajo káj izvrstno dlakaste tvorine. V večjem številu združene v mrežaste, vršaste in jednake skupine, zapirajo jedni živalci pot do medú, druge pa, ki ima daljše sesalo in je brez pomisleka lahko porine skozi mehke dlačice, ne ovirajo prav nič. Tudi krepkejšé teló jim rabi dobro, da lože odpahnejo omrežje. In res je v cvetu prav pogostoma vlakastih tvorin, da ga branijo nepoklicanih krilatih živalij.

Tega sevêda ne smemo tolmačiti takó, da je odkazano vsem dlakastim tvorinam, kar jih je v cvetovih, le jedno opravilo in da se ne razvijajo tudi na steblih in listih, ampak to nam je umevati takó, da imajo omenjene tvorine po listih in steblih malokdaj nalogo odganjati živali od cvetja, nego da služijo rastlini drugače, dočim so óne v cvetu sósebnó branila proti nepoklicanim gostom.

(Dalje prihodnjič.)

Jara gospôda.¹⁾

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

XI.

Kaj ti je — Anka? Ali si bolna?»

»Kaj če biti? Pústi me vender!«

To je bil malone vsakdanji jutranji razgovor pri Vrbanovejnih, kadar je on po zajutruku vzel klobuk in palico, da odide v pisarno.

S tem je bil tudi razgovor končan; Andrej je zaprl durí za seboj, Anka pa je jela pospravljati po sobah.

Okolo póldne je pristopical Pavel po tlaku, ki je bil narejen od šiljastih kamenčkov, nabranih na produ ter se presledkoma raztezal ob hišah nasproti sodnikovemu stanovanju.

¹⁾ Na strani 561. stoj v 20. vrsti od spodaj namesto »na prvi pogled« — »na prvi poskus.«

Uljudno je pozdravljaj sodnikovo gospó, ki je stala skoro vselej ob tistem času pri oknu:

»Dober dan, milostiva gospá!« zaklical je s ceste. »Kakó se imate?«

Ančika pa je prijazno odzdravljala.

»Ali ste že opravili v pisarni? Kakó krasen dan je to!«

Takó je odgovarjala časih.

»Ali pač pridete zvečer h Krači? Ste li namenjeni kam drugam?« vprašal je potem adjunkt.

»Ne vé m, ne vé m! Pa — da se vidiva!«

»Klanjam se!«

Takó se je vršilo skoro vsak dan opóldne.

Vrbanoj je prihajal pozneje domóv, šele okolo jedne ure; potem pa se tudi ni hitro vrnil v pisarno. Zvečer je šel rad na izprehod. Navadno je vzel Ančiko s seboj, in kadar je ni, prišel je po izprehodu pónjo ter krenil ž njo vred v krčmo h Krači. Tam je obsedél; domá nista kuhala večerje, ampak naročila sta si jo tukaj. Sodnik je tarokiral z notarjem in ranocelnikom, če pa teh ni bilo, z davkarjem in učiteljem ali s komer drugim izmed navadne družbe; soproga njegova pa se je razgovarjala sedaj s tem, sedaj z ónim, navadno pa s Pavlom. Pustila je časih tudi vso družbo in odšla góri v očetovo sobo — saj je Krača gospó imel še vedno kakor za domačo hčerko — in ondu je urejala krčmarju potrebne račune ali mu tudi pisala nujna pisma.

V tej sobi je bila zapadla Pavlovi strasti in svoji slabosti óno veselično noč ob farni stoletnici. In v tej sobi sta se sedaj pogostoma shajala. Pavel je pustil družbo v spodnjih prostorih in spremljal sodnikovo soprogo v górenje sobe. Nikomur se to ni zdelo čudno ali neumestno, zakaj oče Krača je bil tudi zvečer navadno v górenji sobi, ali pa je Minče tamkaj kolovratil po stopnicah; torej ni nikomur prišlo na misel, da bi opazoval te adjunktove shode s soprogo sodnikovo. Dóli v gospodski sobi so mešali kvarte, in bori vinarji, za katere so igrali sléharni večer, potovali so iz skledice v skledico. Kakó vesel je bil notar, če je zakričal dozdevno uspešen »kontra«, in kakó radostno je zopet sodnik pobral novce, če je srečno ustavil naperjeni poraz!

»Kaj pa imate nocoj takó važnega?« vprašal je Pavel nekoč, stopivši v górenjo sobo, kjer je oče Krača, stojéč ob pisni mizi, počasi narekoval nekaj tajnega Ančiki, ki je s peresom v roki le na pol slišala njega besede, pač pa tem boljše korake Pavlove.

Oče Krača zmiga z rámeni, stresne nekoliko górenji život in pravi malomarno: »Nekov lopov me hoče oslepariti ob hrastovini. Pa jaz se ne dam — in se ne dam!«

»Saj ne bode takó hudol!« méni Pavel in séde oblastno s tlečo smodko v ustih na malo zofo v kotu sobe.

»Za nekaj sto goldinarjev — to je dovòlj!« zagodrnjá Krača. »Jaz sem prodal po naši meri, óni pa hoče laško mero! Tukaj pa je razlika na kubik —«

»Pustite kubik,« nasmeje se adjunkt, »pišite mu, kakó ste prodali!«

»Ančika, piši!« velí Krača in vtakne roke v žep; potem dvakrat, trikrat polglasno zazvižga in prestopi sobo do vrat; tam se naglo obrne in deje na pol proseče, na pol pa, kakor bi vsa stvar ne bila vredna piškavega oreha:

»Gospod adjunkt! Morda ste takó dobri, da ji poveste, kakó naj peró obrne?«

V tem pa tudi že odprè duri in stopi na hodnik.

Kratka tišina zavlada v sobi; ostala dva čujeta le, kakó odhaja oče po stopnicah. Ko se pa zaloputnejo spodi vrata v gostilniško sobo, skoči Ančika izza mize in steče k adjunktju.

»Pavel, Pavel, ali me res ljubiš?«

On pa jo molčé stisne náse in srkajoč vso slast te nepoštene ljubezni, vleče vedno na uhó, ali se ne čuje morda zopet korak na stopnicah ali pred vrati.

Navadno ni bilo nikogar več góri, in Pavel je šel mirno v spodnjo sobo, prej se še glasno razgovarjajoč z očetom ali z Minčetom, kateregakoli je pač srečal na poti. Nocoj pa so zdajci zabobneli težki koraki Kračinega očeta po strmih otlih stopnicah. Ko vstopi, že sedí Ančika pri mizi in se dela, kakor bi nekaj pisala, Pavel pa si užiga ugaslo smodko.

»Ti pa počasi pišeš!« deje stavec in iztika po predalih bližnje omare.

»Gospá menda skoro dokončá!« pravi adjunkt in počasi odhaja.

»Kaj naj še pristavim? Kakovo grožnjo morda?« hití Ančika.

Pavel se vrne in deje nasmehoma: »Zapišite še, da bode v osmih dneh zarubljen, ako ni zadovoljen z našimi kubiki!«

»Takó je prav! To je dobro!« razveselí se Krača.

Ko adjunkt zopet stopi v spodnjo sobo, tedaj je vsa družba kakor navadno zatopljena v igro, takó igralci, kakor gledalci. Stoprav, ko jame jeden novič deliti kvarte, oglasi se notar: »No, kje si pa ti zopet tičal, Pavel?«

»Svète, svète sem dajal!« méni adjunkt in izpije pol kozarca.

Trgovec pa, ki je sedèl poleg sodnika, hoče z nogo dregniti nasproti sedečega davkarja, kakor bi se imela v čem sporazumeti, zadene pa ob Vrbanoja.

»Kaj je?« vpraša ta, pa le še bolj zamišljen v igro.

»Oh — oprostite, nič — nič!« izgovarja se trgovec.

Toda kakor so se srečavali z očmi — vsi razven sodnika, ki je vtikal kvarte v roko, in razven adjunkta, ki je naročal Minčetu, naj prinese vina — takó je hitela le jedna misel od prvega do zadnjega; vsi so čutili, slutili, dà, znali, kje je bil adjunkt in zakaj je bil tam, kjer je pač bil; samó jeden tega ni čutil, ni slutil, ni znal; do sedaj je bil še vedno slep za to — Andrej Vrbanoj.

Časih se je celó zgodilo, da ni slušal soproge, ko je ob pozni uri tožila, da jo že glava boli, da je zaspana, da je čas iti domóv.

»Počakaj nekoliko, da se še kaj razgovorimo!« dejal je navadno. Ako mu je pa sósebno ugajalo v krčmi, obrnil se je do adjunkta in dejal v poštenosti svoji najivnosti: »Pavel, spremi jo do hiše, saj vidiš, da se boji; mi pa rečemo še jedno!«

In Pavel je potem spremil Vrbanojko.

Nocoj so šli skupaj iz krčme. Poslovili so se na cesti, in vsak je krenil proti dômu, le Pavel je spremil notarja slučajno, ali pa, ker se mu še ni poljubilo iti spat; postala sta zopet na mestu, kjer sta razmotrivala pred toliko toliko meseci — dve leti je bilo skoro — je li Vrbanoj pameten ali neumen, da jemlje óno Kračino púnico.

Nocoj žene notarja, da ustavi korak. Pod njima šumi potok v globoki strugi, in kakor óno noč pred dvema letoma, ko so praznovali Vrbanojevo poroko, takó se penijo danes tam dóli valčki med kamenjem, po nebu podí južen veter prezorne kosme oblakov, ki sedaj in sedaj zlezejo preko lune; iz daljne, górenje soteske sém pa se oglašajo enakomerni udari fužinskih kládiv, na pol zvenèč, na pol bobnèč — kakor sladka nadeja — kakor temna grožnja!

»Kaj bode iz vsega tega?« vzklikne Valentin, obstavši pred svojim spremljevalcem.

»Kaj bodi?« zavrne ga ta in suče v roki kljukasto svojo palico kakor vreteno.

Vsak je dobro védel, da je drugemu predmet tega razgovora jasen.

»Pomilujem tebe in Vrbanoja! Nesreča je to — zánj; záte pa je —«

Valentin je umolknil, kakor bi mu beseda ne hotela iz grla.

»No — kaj?« izpregovori Pavel počasi.

»Sramota — če že hočeš védeti!«

»Sam pometaj pred svojim pragom in pústi tisto učiteljico v miru, ki je skoro sléharni teden pri tebi, kakor bi tí služila za pisarja!« vzklikne adjunkt v divji jezi.

»Pavel! Ne umejem te! Julika prihaja k moji ženi in to niti pogostoma; jaz pa —«

»Ti — ti — — tebi so namenjeni ti poseti!«

Valentin se je zavedal, da sta brez krivice on in Julika; vendar pa ga je v tem trenutku navzlic vsi razburjenosti prešinil spomin, da ga časih óna Julika res zanimlje, in morda bolj, nego bi smel ali mogel opravičevati pred strogim sodnikom, ali na priliko pred svojo ženo. Toda to so bila le čustva, katerim ni dal nikdar duška.

»To je zopet — nesramnost!« vzhitel je, ampak v ysem vzkliku je bilo nekoliko neodločnosti, katero si je izkoristil njega nasprotnik.

»Kaj pa véš o meni in Vrbanojki? Da sem ji prijazen? No, jaz ne véim, kakó prijazen si ti Juliki? Ti si se ž njo celó vozil do Zagorice, jaz z Vrbanojko še nikdar!«

Sedaj pa Valentin vzrase.

»Ponavljam ti, da je to govoričenje nesramno! Svoje občevanje z Juliko lahko zagovarjam povsod, ako bi bilo treba, tudi vožnjo v Zagorico, ako hočeš!«

»Pústi mene v miru, kakor bodem jaz odslej puščal tebe!«

Rekši se obrne domóv.

»Prav takó!« sikne Pavel.

»Le glej, da te Vrbanoj kdáj ne nabije!« zavrne razsrjeni notar še jedenkrat.

V adjunktú zavrè, da bi se vrgel za njim, toda premisli si.

»Prismoda! Čemú se pa vtika v moje stvari?« zagodrnjá in udari po mostni ograji. Nató počasi odkoraka domóv. Prišedši do sodnikovega stanovanja, ugleda góri še razsvetljena okna; toda vse je tiho. Nekoliko postane na cesti.

»Čemú jo je pa vzel — to Ančiko?« deje sam v sebi, kakor je bila rekla ona že nekolikokrat svojemu soprogu. »Jaz bi jo bil tudi lahko! — Pa morda je bolje takó!«

In s tem lahkomiselnim tolažilom počasi odide. —

Notar je legel prav slabovoljen spat.

»Na mojo dušo!« zarotil se je, »nikdar več se ne vtaknem v tuje stvari — in ako se ta dva bedaka skoljeta ali uničita — jaz ne črhnem ni besede več! Kaj mi do — jednega ali drugega — ? Juliko pa tudi nečem več v hišo! Da bi vrag te jezike!«

Hotel je še ženi povedati o nocojšnjih dogodkih, toda premislil si je in odložil stvar za drugič.

(Dalje prihodnjič.)

Jara gospôda.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

XII.

Davkarjevi so imeli nekaj sorodnikov v glavnem mestu, in kadar sta nanegli prilika in dobra volja teh sorodnikov, prebila je ta ali óna davkarjevih gospodičin nekoliko dnij pri njih. Tam so izpraznovale svoje košare, polne grobeljskih novostij, in jih napolnjevale z mestnim klepetanjem, katero so potem trosile in razširjale do zadnje pičice po domači vasi, zabeležene z dodatki, kakor sta jih porajali fantazija, v tem oziru vselej bujna, in malovaška zlobnost.

Evfemiji se je po dolgem času zopet ponudila prilika, da se je odzvala povabilu dveh tet v mestu. Ti sta stanovali skupaj, živeli oskromno ob pokojnini, katero je imela jedna kot vdova nižjega uradnika, in ob stanarini, katero so jima plačevali podzajemniki treh sobic v njiu stanovanji. Bili so navadno iz krogov, v katerih se pojedinci hitro menjavajo. Sedaj je stanoval tam trgovski potnik, ki je bil malo domá, zaseben zemljemerec in končno odvetniški pisar, izgubljen student, ki je imel, kakor je sam dejal, vse studije, samó izpitov še ne.

Evfemijini teti sta časih te svoje gospode povabili na večerjo; samí sta kàj skuhalí ali spekli, gospodje pa so naročili pivo in vino. Taki večeri so bili davkarjevim gospodičinam veselje, kakeršno so si sploh mogle misliti. Nebrižni in veseli, frivolni in premnogokrat tudi podli ton, ki je vladal tù, ugajal je družbi, in gledé na izobrazbo teh ljudij tudi ni moglo biti drugače.

Ko je Evfemija nekoč ob taki večerji prodala vse zanimljive novosti o grobeljskem sodniku in njega Ančiki ter naslikala adjunkta Pavla, kakó se izprehaja pod sodnikovim stanovanjem, ali pa celó spremlja Ančiko domóv, porodila se je tam tudi — sicer ne več nova, vendar pa vedno priljubljena misel, da bi se anonimnim pótem obvestil slepi in gluhi Vrbanoj o tem, kar govore ljudje. Redakcijo je prevzel odvetniški pisar, kaligrafiško zvršitev zemljemerec, ekspedicijo po kakem oddaljenem poštnem uradu pa trgovski potnik; teti in Evfemija pa so si melé roke in kričale: »Oh, ali bode to dobro! Kakó bode dobro!« —

Krasnega jutra je bilo, ko je Vrbanoj, prišedši v pisarno, odpiral pisma, katera mu je bil ravnokar prinesel sluga s pošte. Bila so zgolj uradna, in ta je metal na kup, velevši slugi, naj jih odpravi zapisnikarju. Potem seže po časnikih, a tû leži pod zavitkom dnevnika še drobno pisemce. Naslov je njegov, napisan pa z óno lepo okroglo pisavo, kakeršno rabijo tehniki na svojih načrtih.

Vrbanoj pogleda najprej v časopis, kaj poročajo zadnji brzjaví, potem prečíta prvi stavek uvodnega članka, nató šele seže po pismo.

Sluga še vedno uravnava zavitke in akte uradnih dopisov, in sodnik deje, malomarno odpirajoč svoje pismo:

»Prinesite mi denašnji komisijski akt — óno pravdo góri v grobeljskih fužinah — sam pojdem tjà!«

V tem stopi k oknu in radostno pogleda proti temnosinjemu jesenskemu nebu.

»Krasen dan!« deje sam v sebi, odhajajoči sluga pa, mislèč, da je namenjen ogovor njemu, pristavi:

»Lepo je, lepo, samó burja se nekoliko sili!«

»Dajte, dajte urno óni akt!« velí sodnik. —

Ko se vrne sluga z zahtevanimi spisi, najde Vrbanoja sključenega v stolu pred pisalno mizo in strmečega na odprto pisemce.

»Tukaj so spisi!« deje sluga pokorno.

Sodnik ne odgovorí, in sluga zrè strahoma na njega blede, prepali obraz.

»Gospod — gospod sodnik! Vam je li slabo?«

»Kaj?«

»Vode? — Ali hočete vode?« hití sluga.

Zdajci se vzdrami Vrbanoj kakor iz spanja.

»Nič, nič — le pojdite!« velí s hripavim glasom, osorno in zapovedujé, kakor ga ni čul sluga še nikoli. Preplašen odide, zunaj v prvi sobi pa pripoveduje pisarjem, da je moral sodnik prejeti čudno pismo — kdo vé — kdo zná? In vse ugiblje, napósled pa si tudi vsi sporazumno namežiknejo.

V svoji sobi pa je Vrbanoj zopet strmel na list, katerega je držal v tresoči roki.

Tukaj je bilo napisano tudi z óno okroglo pisavo, po kateri pisca ne moreš zaslediti:

»Prečastiti gospod sodnik! Ako si domnevate, da ste prvak v Grobljah, upravičeno je to popolnoma; zakaj dosedaj ondu še ni bilo nikogar, ki bi nosil takšno krono, kakeršno pleteta vam Ančika in Pavel. Z najodličnejšim spoštovanjem

Resnicoljub.«

»Kje je adjunkt? Kje je Pavel?« vzkliknil je Vrbanoj, ko je sluga odšel, in skočil kvišku. Potem pa je naglo premeril sobo, ne da bi stopil k vratom, in je ponovil svoje vprašanje. »Ančika in Pavel?« zašepetal je, in potem so se mu silili v spomin razni dogodki, o katerih še ni premišljal: prvo seznanstvo z Ančiko, opomnje Pavlove in notarjeve, spremljevanje adjunktovo, sestanki pri Krači, domači, mnogokrat takó neutemeljeni prepiri — vse mu je šumelo po glavi. Nató se domisli raznih zbadljivih opazek, katerih ostí dosedaj ni nikdar umel, ne čutil, a sedaj — sedaj mu rastó v spomin — bújno in košato kakor koprive ob senčnatem zidu, in peče ga do dnú srca.

»Pa — saj ni res, vse to ni res! To je zgolj grozno obrekovanje — zlobnost, da ji ni jednake!«

Takó se tolaži. Ali kadar vzame óni usodni list in novič čita njega vsebino, vzkipí mu zopet kri.

Dvakrat, trikrat je že postal pred svojo mizo, prečital list, vrgel ga divje nazaj na drug popir in potem zopet segel po njem.

Zdajci mu obstane pogled na spisih, katere mu je nekoliko prej prinesel sluga. Ustreza je hipnemu nagibu, pozvoní in velí vstopivšemu slugi:

»Gospoda adjunkta prosim, naj pride sèm!«

Nekoliko pozneje si stojita nasproti: sodnik, bled, trepetajoč od divje razburjenosti — adjunkt, malomaren in povsem radoveden, kaj pomeni ta redki poziv k načelniku sodnega urada.

»Ná — beri!« pravi sodnik in vrže óno pismo na mizo, stoječo sredi sobe. Z zelenim prtom je bila pregrnjena, in na nji je stal med dvema voščanima svečama težek železen križ s podobo Odrešenikovo. Tukaj so ob pravnih dnevih prisezale stranke in priče, in tu je ob prižganih svečah govoril sodnik vselej óne že malone doslovno priučene in privajene opomine, naj govori prisežnik resnico in nič drugega nego — resnico.

Pismo, katero je vrgel Vrbanoj iz rok, padlo je pod razpelo med svečnika, in adjunkt je nehoté odtegnil roko, ko ga je že hotel prijeti.

»Kaj je?« vpraša osupel.

»Beri to — pravim!« velí Vrbanoj z glasom, kateremu skoro ni móči ugovarjati.

Pavel prečita list in ga nató hladnokrvno položí na mizo.

»Kaj je?« ponoví — potem pa pristavi, ko Vrbanoj le srepo gleda vánj: »Kaj hočeš od mene? Kaj hočeš na to — nesramnost?«

»Odgovôri, je li res — ali ni res?«

Da je mogel Pavel v tem trenutku vzklikniti: »Ni res, to je laž, grda laž!« — ali da je dejal vsaj kaj podobnega — Vrbanoj bi ga bil objel v svoji prostodušnosti in pritisnil náse; adjunkt pa tega ni mogel réči. Pogledal je na steno, kjer je tikala stara ura, in dejal malomarno:

»Ali se brigaš za táko klepetanje — za take nesramne dopise?«

Kratka tišina nastane, toda predolga, da bi Pavel vedno gledal na stensko uro. Obrne se k sodniku, ali prestrašen odstopi za korak, ko ugleda njegov prepadli obraz.

»Torej je venderle res!« šepne Vrbanoj.

»Ako tem veruješ« — hití Pavel.

»Mólči — lopov!«

Ta psovka je padla kakor skala skozi strop med oba. Vrbanoj jo je izbruhníl potihoma, da je ni bilo slišati v drugo sobo, Pavel pa jo je pobotal le z divjim sovražnim pogledom.

Vrbanoj stopi k pisalni mizi in vzame spise, katere mu je bil prinesel sluga.

»Góri pri fužinah -- óno pravdo — denašnje komišijo — to opravite vi — gospod adjunkt! Evo vam aktov.«

Rekši vrže ves zavitek na zeleno mizo pred adjunkta.

Pavel se nekoliko obotavlja, ali bi segel po aktu ali ne; napósled vzame akt in odhaja.

»Počakajte!« vzklikne Andrej za njim, »óno — óno Kračino Ančiko tudi lahko vzamete kár s seboj; odslej je — vaša!«

Adjunkt se ne obrne, celó vrat ne zaprè preneglo za seboj.

(Konec prihodnjič.)

Móz slovó.

Možá sem videl z mózem se razstati:
Od dnij mladostnih že sta se ljubila,
Krepost je v dušo jedno ju spojila,
Krepost, ki sama trajuo srca bráti.

Oj, trпки čut slovesa ure žalne! —
Komú na prsi ne bi žalost legla
Ob žitja mrzlega ločitvi taki?

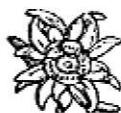
Ljubezen jima zvesta bila mati,
Težénj je tistih sklepala ju sila,
In družno vzorom sta možá služila,
Ki so razvneli ju v mladosti zláti.

Oči možéma niso bile kálne . .
Molčéča zadnjič sta si v róke segla,
In — védli narazen so ju koraki . . .

Miroljub.

osmih zvečer do treh zjutraj in privabi, združena z belo barvo górenje venčeve strani, mnogo živalc, ki so se napotile otovre za hrano. Nekrilati žužki ne morejo do cvetja, ker so stebelca lepka. — Drugače sevéda podnevi. Žužki o tem času niso cvetu nikakor po volji, zakaj prašnice so mu večinoma odpadle, in najsi visé na njem, nedostaje jim cvetnega prahú; ne morejo ga torej osmukati in brazde ne oprášiti. Slaščica, katero bi žužki pobrali za dné, bila bi izgubljena, in cvetu bi narasla tudi še ta škoda, da bi ostal zvečer brez najizdatnejšega mamila — torej brez gostov. Da se to prepreči, ni boljšega pomočka, nego da cvetni deli ustavijo svoje delovanje za dné. To dosežejo naše lépnice takó, da obrnejo venčevi lističi umazano svojo stran navzven in da ne puhté dišave iz njih.

Jara gospôda.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Konec.)

XIII.

Vsodni sobi majhnega okrajnega sodišča na górnjem Štajerskem je pregledaval lepega jesenskega jutra sodnik — poleg starikavega kancelista jedini stalni uradnik temu sodišču — spise, ki jih je bilo danes rešiti. Opravka tû ni bilo nikdar preveč, in tudi danes je kazalo, da bode ves dopoldanski posel nekoliko kazenskih obravnav; razžalitve častí in vlačugarstvo, óni redni prestopki pred okrajnimi sodišči, ki se pa tudi rešujejo takó redno in sumariški, kakor se otepe snop prosá, kadar je letina dobra.

Sodnik v tem kotu, pozabljenem od drugega svetá, bil je naš stari znanec, nekdanji adjunkt Pavel; od dné pa, ko se je vršil óni burni prizor med njim in Vrbanojem, minilo je deset let.

Po ónem dogodku sta se razšla, vsak na drugo službeno mesto, Ančika pa, ločena od svojega soproga, šla je zopet za točajko h Krači.

Ta dva možá si drug drugemu nista bila segla za vrat, ampak končala sta vso stvar kakor navaden sodni spis. Vse, kar je bilo, ležalo je za njima, takisto kakor končani sodni spisi v zaprašeni uma-

zani registraturi; srečala se od tedaj nista več, odkar sta se uradno ločila v Grobljah in zvédela sta drug o drugem le tedaj, kadar je bilo katerega ime v uradnem listu. Vrbanoj je sedaj svetovalec pri majhnem okrožnem sodišči, Pavla pa nahajamo tu v zapuščeni dolini gorate Štajerske.

»Dobro jutro, gospod sodnik!« zakliče mlad mož, pomolivši glavo skozi vrata.

»Oh, vi ste, gospod notar!«

»Pojdete li na lov?«

»Pojdem, pojdem, takoj po obedu; v krčmi se sestaneva! Nekaj neumnih obravnav imam, pa vse to bode končano dopóldne!«

»Da se vidiva!«

»Z Bogom!«

Sodnik pozvoní in velí vstopivšemu slugi, naj pokliče pisarja in stranke. Obravnaval je naglo, časih nekoliko nestrpno, potem je dolgočasno narekaval zapisnik, sodbo pa proglasil po običnem kopitu. Takó je odpravil stranke in menèč, da je že opravil svoj posel, velel je pisarju:

»Popóldne itak nihče ne pride; uredite te zapisnike in —«

»Še jedno obravnavo imamo!« deje pisar.

»Še jedno?«

»Dà, dà! Nekovo pritepenko so privèdli orožniki danes v jutru. Tù je naznanilo orožnikov!«

»Pojdite pónjo! To bode hitro pri krajil!«

Ko odhaja pisar klicat slugo, da privède zaprto obtoženko, prebira Pavel ovadbo. Zdajci se strese, in beročemu obtičí pogled na mestu, kjer je zapisano ime zaprte ženske.

»Ana Vrbanojeva! Ana Vrbanojeva!« jeca prédse. »Ne, ne, to ni mogoče! Bog zná, koliko jih je tega imena!«

Pri tem ne opazi, da mu poselska knjižica, priložena ovadbi, zdrkne na tlà.

»Ana Vrbanojeva — Ana — Ančika!« deje novič in se prime za čelo. »Ne, ne, ona ne more biti, ne smé biti!«

V tem ugleda knjižico na tleh in jo hlastno pobere ter odprè, iščoč mesta, kjer je zapisano domovinstvo, dôba in vse óno, kar mora nositi dandanes služèč človek črno na belem s seboj, ker se mu vender ne more in ne smé več vžigati na kožo.

»Ana — Ančika! Ona je!« vzklikne na glas in zatrepeče po vsem telesi.

Onemogel se zgrudi v naslanjač in zrè srepó prédse.

Kakó prepal je bil videti sedaj ta mož s svojimi globokimi gubami na lici in redkimi sivimi lasmi, ki so mu medlo legali ob teme!

Sedaj vstopijo trije: ženska, pisar in sluga. Zadnji obstane pri vratih, pisar séde k mizi, ženska pa stopi pred zeleno mizo, za katero sedí sključen v naslanjači in strmèč vanjo — sodnik Pavel.

Bila je Anka Vrbanojeva. Bledo, malone starikavo lice, obnošena, zanemarjena obleka, ogoljena potna torbica, katero je držala v rokah, rokavice z raztrganimi prsti — vse priča o nje bedi. Mraz jo trese, in zavija se tesno v svoj šâl, čegar prvotne barve ni več móči zaslediti. Samó jedenkrat pogleda hlastno in boječe pò sobi, potem uprè svoje temno okó, iz katerega še vedno sije nekdanji nepopisni žar, v sodnika prédse.

Pavel sedí s hrbtom proti oknu, in lica njegovega ni lahko razločiti; tudi Ančika ga ne spozná. Šele ko začuje njega glas, ki pa je sedaj malone hripav in negotov, stresne se ter novič pogleda sodnika; a tudi sedaj ga ne spozná.

»Vaše ime?«

»Ana Vrbanojeva.«

»Imate let?«

»Jednointrideset.«

»Stan?«

»Omožena.«

»Kje, kaj je vaš soprog?«

Toženka se nekoliko obotavlja, a potem reče povešenih očij:

»Uradnik je.«

»Kakov uradnik?«

Zopet premišlja. Zdajci pa se trmoglavo, uporno vzravna in potegne šâl še tesneje okolo ramen.

»C. kr. sodni svetovalec je,« reče trpko.

Pavel se ne zgane, pisar pa obsedí odprtih ust in pozabi pisati dalje. Strmèč pogleda sodnika, ali morda tudi ta ne dvoji več o očiti blaznosti te zatoženke.

»Zakaj niste pri njem?« vpraša óni mirno dalje.

Hotel je — moral je zvedeti vse, vse zgodbe zadnjih deset let v življenji te ženske, dasi mu je bilo, kakor bi si zasajal pri vsakem vprašanji oster nož v mesó. Dà, vest, vest! Sedaj je čutil, da jo še ima!

»Ločila sva se.«

»Sodno?«

»Ne, ne, kàr takó -- prostovoljno.«

»Ali vaš soprog zná za vas?«

»Menda ne« deje ona z bridkim zasmehom.

»Kaj ste sedaj? S čim se bavite?«

»Točajka sem.«

»Točajka brez dela?«

»Dà, brez dela.«

Za preiskavo in razsodbo je potreboval sodnik le še jednega vprašanja: o krivdi, je li res prosjačila, toda tega še ni hotel vprašati. Zvédeti je hotel še več.

»Kje ste bili zadnja leta, odkar —?« Umolknil je nehoté.

»Od kdaj?«

»No — odkar ste se ločili od soproga?«

Pogledala ga je začudeno, kakor bi instinktno čutila, da to vprašanje z vso obtožbo proti nji nima opraviti ničesar. Vender odgovori polagoma:

»Iz početka sem bila domá pri očetu — ne pri očetu — pri redniku, pri oddaljenem sorodniku, kakor sem bila prej, predno sem se omožila; pa oče — rednik moj — umrl je, mladi gospodar se je oženil, in nova gospodinja me je odpravila z dóma. Služit sem šla s tem, kar sem znala, česar sem se do tedaj priučila — za točajko! Za kaj boljšega nisem bila!«

Govorila je vse to pretrgoma, tresočih usten, odkrito, brez pri-držka, samó nekov piker naglas je zvenél iz zadnjih besed; sploh pa se v vsem njenem gibanji, na nje lici, nje stasu ni kazalo nič podlega.

»Zakaj ste sedaj brez službe?«

»Bolna sem bila — saj sem še! Na Dunaji sem bila v bólnici, denarja nimam, in tako moram, hočem peš proti dómu!«

»Zatoženi ste, da ste prosjačili po hišah!«

»Ne po hišah; samó v jedni krčmi sem prosila nekoliko juhe; to vender ni kaznjivo?«

»Dà, kaznjivo je!«

»Za Bóga!«

Prijela se je ob mizo.

»Vam je li slabo?«

»Dà, slabo, že dolgo! Mraz me stresa!«

Sodnik vstane, uprè roke ob mizo ter prične s suhim, hripavim glasom: »V imeni Njega Veličanstva, presvetlega cesarja —« kakor to zahteva zakon od vsake sodbe.

Zatoženka ga posluša, kakor bi je vse to nič ne brigalo; saj tudi ne umeje vsega; stoprav na konci, ko proglasi sodnik, da je zatoženka obsojena zaradi vlačugarstva na tri dni zapora in potem na prisilni

odgon v domovino, skloni se preko mize in vzklikne: »Kaj, kaj pomeni to?«

Sodnik ji obrne hrbet in velí, korakajoč od mize: »Le pojdite!«

Prišedši do zida, obrne se, in sedaj pade vsa svetloba od okna nánj, na njega ostarelo, a sedaj od silne razburjenosti zardelo, skoro mladostno lice. Vrbanojka omahne in se prime z rokami za glavo.

»Pavel — Pavel! Ti — vi ste?«

»Odvedite jo!« ukaže sodnik, in sluga in pisar, oba prepričana, da imata posla z blazno žensko, stojita ji že vsak na jedni strani.

»Vi — vi!« dejala je med stisnjenimi zobmi in pretèč dvignila desnico proti nekdanjemu ljubimcu, sedanjemu sodniku.

Potem odide s spremljevalcema.

Sodnik pa stopi v sosedno sobo, tam se zgrudi na stol pred pisno mizo, uprè glavo v roke, in grenke solze mu pritekó med prste . . .

Popóldne ni šel na lov; pozno zvečer pa mu naznani sluga, da je óna ženska hudo zbolela — bržkone ima vročinsko bolezen, v deliriji je. Sodnik ukaže poslati po zdravnika.

Dva dni kesneje pride sluga k sodniku s poročilom, da je jetnica umrla za legarjem. Zopet dva dni pozneje so jo pokopali na vaškem pokopališči, tam v kotu ob zidu, kamor so devali berače in brezdomince. Za pogrebom je šel samó jeden: sodnik Pavel.

Ko je sedel zvečer potem v krčmi v navadni družbi med davkarjem, notarjem in domačim beneficijatom, omenil je zadnji zadovoljnega lica: »Dà, dà! Gospod sodnik, takó je lepo! To je krščansko! To je sedmo telesno delo usmiljenosti: Mrličè pokopavati!«

Pavel pa je le na pol čul te besede. Zrl je skozi odprto okno v jasno jesensko noč; v tišino, ki je zavládala za trenutek v sobi, šumeli so valčki gorskega potoka, ki se je vil po jarku pod hišo, in iz doline so bobnela fužinska kladiva — prav takó kakor nekđaj tam daleč — daleč — —!

K drugemu sešitku slovensko-nemškega slovarja Wolfovega.

(Konec.)

Dičitelj m. der Lobpreiser Habd. mar. 567 ne štimam, da vno go od cilja mojega zabludim, ako dva druga velika svetca i osebujna device Marije dičitelja ovde pridružim. Matakovič 1.161 verni dičiteli njeni jesu svetci. — *digánja* f. široka skleda, v kateri se peče zlevka; navadnejše na